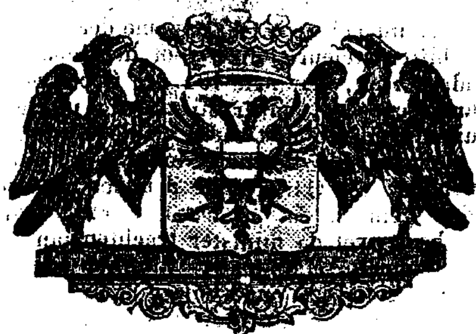
Jaargang 116. Zondag, 12 Julij 1857. No. 83.

GRONINGER COURANT.

ALGEMEEN DAGBLAD
voor de Stad en Provincie Groningen.

Bij deze Courant is verzonden *Bijblad* no 10, inhoudende: Vervolg en slot *van het Uitvoerig en Beredeneerd Verslag van den toestand der provincie Groningen, over het jaar* 1856, gedaan aan de Staten dezer provincie.

*** De nieuwe **CURSUS** van het **GYMNASIUM** te *Groningen* zal aanvangen **Maandag den 24sten Augustus**, en die der daartoe **VOORBEREIDENDE KLASSE Maandag den 17den Augustus e.k.** Zij die daartoe wenschen toegelaten te worden, moeten hun verzoek daartoe schriftelijk indienen aan den ondergeteekende, liefst voor den **25sten Julij e.k.**, met overlegging van een **BEWIJS** van vaccine, en dat zij, die op het Gymnasium wenschen toegelaten te worden, den ouderdom van 12 jaren en voor de Voorbereidende Klasse dien van 10 jaren moeten bereikt hebben. — De **EXAMENS** van **TOELATING** zullen plaats hebben op bovengenoemde dagen, des morgens te 10 uur, aan het Lokaal van het Gymnasium. — Van elders komende Leerlingen vinden gelegenheid tot huisvesting bij den Heer W. J. VAN GORKOM, Docent en Kosthouder aan het Gymnasium, en bij den ondergeteekende.

Mr. J. A. SCHNEITHER,
Gymn. Rector.

BUREAU van POLITIE.

Ter **herkenning** gedeponeerd:
Een **Schoenmakers Maatstok.**
Voorts wordt de Vinder, of hij die aanwijzing kan doen van een vermisten **Gouden Potloodhouder**, verzocht, hiervan aangifte te doen aan bovengenoemd Bureau, zullende hij des verkiezende edelmoedig BELOOND worden.

Groninger Straatvuilnis.

PUBLIEKE VERKOOPING op WOENSDAG den 15den Julij 1857, ten Huize van de Wedw. KOOPS, te *Zuidbroek.*

NIEUWSTIJDINGEN.

RUSLAND.

De Keizer heeft aan den Sardinischen eersten minister, graaf *Cavour*, » om hem een bewijs van zijne bijzondere toegenegenheid te geven," het kruis in brillanten der Alexander-Newski-orde geschonken. Ook de generaal *Lamarmora*, die over de Sardinische troepen in de Krim het bevel gevoerd heeft, de graaf *Niger* en de generaal *Salasco* hebben eene soortgelijke onderscheiding ontvangen. Deze aan de voornaamste Sardinische staatsambtenaren verleende gunst wordt als een bewijs aangemerkt van de bijzonder vriendschappelijke betrekking welke tegenwoordig tusschen Rusland en Sardinië bestaat.

— Nadat de lijfeigenschap in Finland geheel is afgeschaft, houdt de Russische regering zich onafgebroken met de afschaffing daarvan in de overige gedeelten des rijks bezig. In het eigenlijk Rusland betoonen de landeigenaars, uit hoofde der stoffelijke voordeelen, zich niet zeer genegen daartoe mede te werken, terwijl men zich in de westelijke gouvernementen onverwijld met de voorstellen van het ministerie heeft vereenigd. Afgevaardigden uit de adelijke grondbezitters in Littauen zijn thans te Kowno met vertegenwoordigers der regering in onderhandeling, om zich over de doeltreffendste wijze tot uitvoering van dezen weldadigen maatregel te verstaan.

ITALIË.

Het mislukken der oproerige aanslagen, die in het laatst der vorige maand op drie punten van Italië gelijktijdig ondernomen zijn, wordt aangemerkt als een bewijs dat daar te lande de revolutionaire partij zwakker is geworden.

Dit is een gelukkig verschijnsel, want hoe wenschelijk men het ook moge achten, dat Italië's bevolking worde ontdaan van het juk haar door priesterdwang of heerschzucht der vorsten opgelegd, zoo moet men toch vervuld worden met billijke verontwaardiging over de jongste oproerige pogingen. Geene omwenteling, alleen eene langs wettigen weg verkregene hervorming zal aan Italië de staatkundige vrijheid en ontwikkeling doen ten deele vallen, waarnaar het thans nog altijd smacht. Geen door het oproer gevormd bestuur, alleen een constitutioneel gouvernement als dat van Sardinië, zal Italië gelukkig maken. » Zullen, vraagt de Londensche *Times* te regt, de Italiaansche patriotten, zoo als zij zich zoo gaarne noemen, dan nooit leeren dat het hunne staatkunde zijn moet van de fouten der regeringen partij te trekken, en niet de regeringen partij te laten trekken van de fouten die zij zelve dagelijks begaan? » In naam der menschelijkheid en der beschaving protesteren wij ernstig tegen het volharden in zoodanige politiek. Wij betwijfelen of de zaak der onafhankelijkheid van Italië ooit iets winnen zal door het uitvoeren van een complot, in de hersenen van een uitgewekene uitgebroeid. — Het is eene onbetwistbare waarheid dat de onafhankelijkheid van Italië nooit door mannen gevestigd zal worden die uit hun vaderland gedugt of verbannen zijn, en hunne beste levensjaren in de ballingschap en de valsche denkbeelden welke deze doet ontstaan hebben doorgebragt. Die taak is voor de arbeidzame mannen weggelegd, die in Italië gebleven zijn, al is het dat zij welligt minder hooge eischen en eene minder ontwikkelde beschaving hebben."

De gouverneur van Livorno, in welke stad de opstand het krachtigst zich openbaarde, heeft de volgende proclamatie doen afkondigen: » Inwoners van Livorno! Gewapende schelmen hebben de openbare rust durven verstoren, door de meest onberadene, laagste en lafste poging tot opstand, die geen ander doel dan moord schijnt gehad te hebben. De aankomst der linietroepen en gendarmes op die plaatsen der stad waar de rebellen zich verzameld hadden, en eenige geweerschoten hebben volstaan, om binnen weinige minuten die dolzinnige voorstanders der regeringloosheid op de vlugt te jagen. Zij, die wederstand geboden hebben en met de wapenen in de hand gevat zijn, zijn ter dood gebragt; de overigen, die in handen der troepen gevallen zijn, zullen naar de gestrengheid der wetten worden gestraft. De kalmte is nu volkomen hersteld en ieder kan zijne gewone bezigheden hervatten. Dank zij den ijver onzer troepen en de voorzigtige en rustige houding der bevolking, is de poging dier ellendelingen mislukt. De regering, die deze voorvallen betreurt, heeft de vaste overtuiging, dat zij zich niet hernieuwen zullen; maar mogt zulks onverhoopt gebeuren, dan zal zij, op den bijstand der eerlijke lieden en den arm der gewapende magt steunende, met kracht en spoed de vermetelheid der schelmen weten te keer te gaan, die de rust der bevolking verstoord hebben."

Bij besluit van den groothertog is tot verzekering der rust in Livorno bepaald, dat het verbergen van wapenen met 5- tot 10jarigen dwangarbeid, — elke moord of persoonlijke verwonding met de doodstraf, — elk ander misdrijf, dat met gebruik van wapens gepleegd wordt, met 10 tot 20 jaren dwangarbeid wordt gestraft. Dergelijke misdadigers zullen voor den krijgsraad te Livorno gesteld en veroordeeld worden.

Berigten uit Genua van den 6den dezer melden, dat de staat van zaken in Napels nog geenszins als geruststellend voor de regering kan worden beschouwd. De stoomboot van de Fransche maatschappij, die de dienst doet tusschen Genua en Napels, was in eerstgemelde stad bij het afzenden der berigten nog niet aangekomen, hoewel de gewone tijd voor den togt reeds verstreken was. Buitendien was het gerucht verspreid, dat de Calabriërs in opstand waren gekomen; dat de Koning te Gaëta zich als het ware opsluit, en dat eene stoomboot van Malta te Reggio is aangekomen, die de opstandelingen hulp heeft gebragt. Wat er van die geruchten zij, zal nader moeten blijken.

In verband hiermede, wordt aan de *Daily News* uit Napels van den 7den geschreven, dat daar Zondag-avond laat belangrijke tijdingen uit Gaëta zijn ontvangen, ten gevolge waarvan zes oorlogsschepen bevel hadden ontvangen, om zich ten spoedigste gereed te maken, waarop zij kort daarna naar Gaëta waren vertrokken. Wat de eigenlijke bestemming dier schepen was, wist men niet, doch men vermoedde, dat er opstand op Sicilië en in Calabrië was uitgebarsten.

— De acht door de Napelsche regering genomene besluiten tot aanvulling van het concordaat van 1818, zijn zeer naar den zin der bisschoppen, die daarvoor een adres van dankbetuiging den Koning hebben aangeboden, waarin het volgende voorkomt: » Geheiligde Koninklijke Majesteit! De eerbied en de liefde die de bisschoppen van dit koningrijk ondervinden voor het gezag van hunnen Koning, door God ingesteld en in stand gehouden, leggen in deze dagen aan den aartsbisschop van Napels en aan zijne suffragaan-bisschoppen den pligt op, het voorbeeld te geven van hunne diepe gehechtheid aan Uwe Majesteit, die, gebruik makende van de haar toevertrouwde magt, in haar koningrijk de doornen heeft verbroken, die onze heilige moeder de Kerk kwetsten......" » Moge te midden der verdrietelijkheden van het aardsche leven, die Uwe Majesteit met zooveel godvruchtige standvastigheid verdraagt, de balsem der goddelijke genade in de ruimste mate neêrstroomen, om het doorluchtige hart van Uwe Majesteit het zoete te doen smaken, waarvan elke handeling, die het heil der R.-Katholijke Kerk bevorderlijk is, vergezeld gaat; en moge de onbevlekte maagd Maria, door hare tusschenkomst bij haren goddelijken Zoon, voor de vervulling van die wenschen der bisschoppen van dit koningrijk, van God licht en kracht erlangen, opdat onze Koning *Ferdinand II*, altoos en zonder daarin beperkt te worden, volbrenge wat God voor Zijne Kerk wil."

Van een anderen kant begrijpt men niet, hoe het mogelijk is, dat een bewind, 't welk, als het Napelsche, zoo ernstig wordt bedreigd, overgaat tot concessiën, ten genoegen van Rome, in stede van maatregelen te nemen, ten einde zich de liefde en aanhankelijkheid te verzekeren van het volk. Men maakt de aanmerking, dat, toen de westelijke mogendheden de Napelsche regering hebben aangespoord om tot eenige hervormingen over te gaan, zij voorzeker eene hervorming als die, welke thans is ingevoerd, niet hebben bedoeld.

SPANJE.

In de omstreek van Sevilla zijn onlusten voorgevallen van zoo bedenkelijken aard, dat de kapitein-generaal er den 30sten Junij jl. noodig geacht heeft de krijgswet af te kondigen.

In de stad Utrera, een paar uur ten zuiden van Sevilla, waren mannen te paard binnen gedrongen, hadden daar, onder den kreet *Leve de republiek!* eenige wijken in brand gestoken en zich toen, na 8000 piasters uit de stadskas te hebben genomen, in het gebergte terug getrokken. Zij zijn evenwel niet lang in het bezit van het geroofde goed gebleven. Eenige troepen zijn de bende ter vervolging nagezonden en deze hebben 20 man gedood, terwijl 22 zijn gevangen genomen, die hun misdrijf met den dood zullen moeten boeten.

Volgens een schrijven uit Madrid van den 2den dezer, heerschte aldaar vrij wat ongerustheid; er liepen geruchten van eene wijd uitgestrekte zamenzwering tegen het gouvernement in verscheidene deelen des lands; de impopulariteit van het hof was in de hoofdstad grooter dan ooit, en er werden zelfs vuilaardige schotschriften tegen de Koningin verspreid.

GROOT-BRITTANJE.

Het Engelsche gouvernement heeft, gelijk men weet, het plan van den Franschman *de Lesseps* tot doorgraving der landengte van Suez van den beginne af met leede oogen gezien en ondershands tegengewerkt: thans is het daarvoor openlijk uitgekomen, vermoedelijk gedrongen door den bijval dien de heer *de Lesseps* in den laatsten tijd bij den Engelschen handelstand op zijn plan verworven heeft.

In het Lagerhuis n.l. heeft lord *Palmerston* den 7den dezer, op eene interpellatie van den heer *Berkeley* geantwoord, dat de regering geenszins haren invloed zal aanwenden, om de Porte te bewegen hare goedkeuring te verleenen aan de ontworpen doorgraving der landengte van Suez, daar de regering reeds sedert 15 jaren al haren invloed te Konstantinopel en in Egypte had aangewend, om de uitvoering van dit ontwerp te beletten. Uit een handelsoogpunt beschouwd, behoort het, haars inziens, tot de talrijke onbekookte plannen, die van tijd tot tijd in het brein van ligtgeloovige kapitalisten opkomen. Dit is echter de reden niet, waarom de regering het tegenwerkt. Bijzondere belangen toch worden aan eigen zorgen toevertrouwd. Doch het ontwerp strijdt tegen de belangen van het land en tegen zijne staatkunde met betrekking van Egypte tot Turkije, eene staatkunde, die ook in het oog gehouden werd in den laatsten oorlog en bij het vredestractaat. Het ligt immers voor de hand, dat de strekking van het ontwerp is, om Egypte gemakkelijker los te maken van Turkije. Het strekt ook om Engelands bezittingen in Indië, na verloop van tijd, meer toegankelijk voor het algemeen te maken. Spreker beschouwt daarentegen den aanleg van een spoorweg van Alexandrië naar Suez, over Caïro, als oneindig uitvoerbaarder en tevens doelmatiger; terwijl hij niet nalaten kan zijne verwondering te kennen te geven, dat de heer *de Lesseps* zooveel gerekend heeft op de ligtgeloovigheid van Engelsche kapitalisten, dat hij door de ondersteuning van hen, tegen wier belangen die doorgraving juist strijdt, haar dacht ten uitvoer te kunnen brengen.

De *Daily News* keurt de verklaring van lord *Palmerston* ten ernstigste af, vermits zulks het Fransche gouvernement, dat tot nu toe onzijdig is gebleven, zou kunnen nopen zich met het ontwerp te vereenigen.

— Er bestaat tusschen het Fransche en het Engelsche gouvernement verschil van gevoelen over een punt betreffende den slavenhandel. In Frankrijk worden, met medewerking van de zijde der hooge regering, aanstalten gemaakt om uit Afrika, zonder aanwending van dwangmiddelen, negers naar de Fransche koloniën in West-Indië te voeren en hen aldaar als vrije werklieden te bezigen, ten einde alzoo te voorzien in het gebrek aan arbeidende handen, hetwelk voor de welvaart dier koloniën zoo nadeelig is. In de zitting van het Britsche Hoogerhuis van den 7den daarentegen is door lord *Brougham* op nieuw de aandacht op die onderneming gevestigd; hij hield vol, dat zij op uitbreiding van den slavenhandel zou uitloopen, en zeide te betreuren dat de Keizer der Fanschen hierin afweek van het voorbeeld van *Napoleon I*, welke den gruwelijken handel in menschen met alle middelen bestreden had. Deze aanmerkingen werden niet alleen door lord *Malmesbury*, een oud vriend van den Keizer der Franschen, maar ook door lord *Clarendon*, den minister van buitenlandsche zaken, volkomen beaamd.

— Onder het publiek in Engeland heerscht groote bezorgdheid wegens den staat der zaken in Indië, en het gouvernement schijnt daarin te deelen, gelijk opgemaakt wordt uit den ongemeenen spoed waarmede het de toerustingen tot demping des opstands in Indië doorzet.

— Uit Edinburg wordt gemeld, dat in de zevende zitting van het hof in de zaak van miss *Hamilton Smith*, de lord-advokaat in eene lange en welsprekende rede, welke onafgebroken 5 uren duurde, al de omstandigheden heeft ontwikkeld, welke, volgens hem, de strafbaarheid der beschuldigde bewijzen. Hij zeide, dat hij zich gelukkig zou achten, bijaldien de jury, na alles te hebben overwogen, in zijn geweten de overtuiging kon vinden der onschuld van de aangeklaagde, maar dat, wat hem betreft, de feiten zoo onwederlegbaar bewezen waren, dat de ongelukkige, die de uitspraak harer regters afwacht, eene veroordeeling niet kan ontgaan.

De jury heeft den 9den dezer het niet-schuldig uitgebragt ter gunste van miss *Hamilton Smith*, beschuldigd van vergiftiging op den persoon van *E. l'Angelier*. Deze uitspraak werd door de tallooze menigte met luid gejuich begroet.

FRANKRIJK.

De uitslag van de herstemming, die te Parijs tot verkiezing van drie leden van het Wetgevend Ligchaam gehouden is, heeft ook aldaar diepen indruk gemaakt; men had althans onder het publiek niet verwacht, dat de oppositie eene zoo volkomene zege zou behalen. Onder de tien personen, die door de hoofdstad gekozen zijn om haar in het Wetgevend Ligchaam te vertegenwoordigen, zijn thans vijf tegenstanders van het gouvernement. Dat deze vijf allen den vereischten eed afleggen en zitting nemen zullen, is nog niet zeker; van twee hunner weet men met zekerheid dat zij aan den Keizer en zijne constitutie trouw zullen zweren, en van de overige, zelfs van den generaal *Cavaignac*, acht men het waarschijnlijk dat zij daartoe zullen besluiten.

In het vooruitzigt dat de oppositie zich in het nieuwe Wetgevend Ligchaam meer zal trachten te doen gelden dan in het vorige, vraagt men zich af, welke houding het keizerlijke gouvernement zal aannemen; volgens sommigen, zal het welligt genoodzaakt worden om de discussie aan nieuwe banden te leggen of andere maatregelen van beperkende strekking te nemen. Zeker is het, dat aan de dagbladen thans weder minder vrijheid gelaten wordt dan gedurende de verkiezingen: de *Estafette*, een democratisch blad van Parijs, heeft voor de tweede maal eene dreigende waarschuwing van de politie ontvangen; en de uitgave van de *Assemblée Nationale*, het hoofdorgaan der legitimisten in Frankrijk, is bij een besluit des ministers van binnenlandsche zaken voor twee maanden verboden, en wel bepaaldelijk uit hoofde dit blad de afgeloopen verkiezingen voorgesteld had als niet met volle vrijheid, maar onder onbehoorlijken invloed van de overheid gedaan zijnde.

Als eene merkwaardige omstandigheid wordt medegedeeld, dat in het nieuwe Wetgevend Ligchaam drie Israëlieten zitting zullen hebben. Die vergadering bestaat uit 267 leden, dat is een lid op omstreeks 130,000 inwoners. Daar het aantal Israëlieten in Frankrijk thans omstreeks 100,000 bedraagt, zouden zij, naar de evenredigheid, niet hebben kunnen verwachten een enkel lid van hun kerkgenootschap in de kamer te zien. De drie bedoelde volksafgevaardigden van het Israëlietische geloof zijn de heeren *Königswärter*, *Goudchaux* en *Laval*. De eerstgenoemde was ook reeds lid van het ontbondene Wetgevend Ligchaam.

— De *Pays* en de *Gazette des Tribunaux* zeggen, dat de Fransche regering reeds sinds 14 dagen kennis droeg van het plan des opstands in Italië, hetwelk het resultaat was van eene groote zamenzwering, welke in Frankrijk en Spanje vertakkingen had. Zij ontdekte het complot daags voor de verkiezingen, doch maakte het niet openbaar, om niet op de kiezers te influenceren. Te Parijs moest de uitbarsting plaats hebben door een aanslag op het leven des Keizers. In Frankrijk zijn medepligtigen van *Mazzini* in hechtenis genomen en de instructie dezer zaak wordt zoo ijverig voortgezet, dat de schuldigen in de eerste helft van Augustus voor de assises zullen teregt staan. Tegen vier der aangeklaagden, drie mannen en eene vrouw, zijn de zwaarste beschuldigingen ingebragt.

— Volgens verschillende berigten uit Frankrijk en bij name uit de omstreken van Metz en Amiens, heeft aldaar in den avond van Zondag l.l. hetzelfde ontzettende weder gewoed, dat in Nederland zooveel schade aanrigtte. Ook daar werd op vele plaatsen de te veld staande oogst door den geweldigen hagelslag vernield, die ook vele schapen heeft gedood en vele runderen heeft gekwetst. De wind was daarbij zóó sterk, dat o. a. in de gemeente Cuessling vier zwaar beladen wagens met paarden en menschen werden opgenomen en op een aanmerkelijken afstand verplaatst en omgeworpen. Drie boerinnen ontvingen daarbij vrij ernstige wonden. Bij menschengeheugen herinnert men zich zoodanige geweldige onweêrsbuijen niet.

BELGIË.

Sedert eenigen tijd werd de minister van justitie, de heer *Nothomb*, van den kant der clericale partij op alle mogelijke manieren aanbevolen aan de kiezers van het district St. Nikolaas, die eerstdaags eene plaats in de Kamer van Volksvertegenwoordigers zullen te vervullen hebben. De heer *Nothomb* heeft de zoogenoemde kloosterwet ingediend en ijveriger dan eenig ander lid des kabinets verdedigd, zonder zich door de dreigende redevoeringen der oppositie of door het geschreeuw der volkshoopen te laten vervaard maken; en juist daarom werd zijne verkiezing door de dagbladen der geestelijkheid gewenscht, als strekkende om het kabinet te bevestigen en om de door hen voorgestane zaak te doen bovendrijven; dat de heer *Nothomb* de verkiezing gaarne zou aannemen, scheen eene uitgemaakte zaak, waaromtrent bij die dagbladen niet de minste twijfel bestond.

Van den kant der liberale partij werd de verkiezing van den minister met ijver tegengewerkt, doch met weinig hoop, daar zij de groote en sedert lang gevestigde overmagt harer tegenpartij in het district St. Nikolaas kende.

Thans berigt het officiële blad des gouvernements, dat de heer *Nothomb* afwijzend geantwoord heeft op de uitnoodiging van een aantal invloedhebbende kiezers van St. Nikolaas om zich aldaar kandidaat te stellen.

Na al wat dienaangaande door de dagbladen der geestelijkheid reeds verkondigd is, wordt door deze afwijzing van den heer *Nothomb*, waartoe in een ministerraad besloten is, aan de hoofdleiders der clericale partij een geduchte slag in het aangezigt toegebragt.

— In 1856 zijn in België 2175 runderen door de longziekte aangetast en 1317 daaraan gestorven. De ziekte is er sedert eenigen tijd weder heviger geworden; en volgens de *Emancipation* is de doelmatigheid der inenting bij de deskundigen in België nog niet uitgemaakt.

NEDERLAND.

Tweede Kamer der Staten Generaal.

Beraadslagingen over het wetsontwerp op het lager onderwijs.

Zitting van Woensdag den 8sten Julij.

De beraadslagingen worden voortgezet over de drie eerste alinea's van artikel 22.

Dit artikel, zooals het door de Regering is voorgesteld, luidt als volgt:

» Het schoolonderwijs wordt, onder het aanleeren van gepaste en nuttige kundigheden, dienstbaar gemaakt aan de ontwikkeling van de verstandelijke vermogens der kinderen en aan hunne opleiding tot alle Christelijke en maatschappelijke deugden.

» De onderwijzer onthoudt zich van iets te leeren, te doen of toe te laten, wat strijdig is met den eerbied, verschuldigd aan de godsdienstige begrippen van andersdenkenden. Hij prent aan de kinderen dien eerbied in en wekt hen op tot onderlinge liefde en verdraagzaamheid.

» Het geven van onderwijs in de godsdienst wordt overgelaten aan de kerkgenootschappen. Hiervoor kunnen de schoollokalen buiten de schooluren ten behoeve van de leerlingen, die er ter school gaan, beschikbaar worden gesteld.

» Waar de kinderen van het bezoeken der openbare school uit hoofde van godsdienstige bezwaren der ouders, worden te-

ruggehouden, en deze bezwaren, na een zorgvuldig onderzoek, niet kunnen worden uit den weg geruimd, wordt, indien hieraan kan te gemoet gekomen worden door de oprigting van eene bijzondere school, tot het oprigten en onderhouden van zoodanige school, des gevorderd, hulp verleend door middel van een rijkssubsidie. Het verleenen van zoodanig subsidie geschiedt door de wet."

Hierop nu zijn drie amendementen voorgesteld. Dat van den heer *Dommer van Poldersveldt* strekt om in de eerste alinea aan het slot, in plaats van de woorden: »en aan hunne opleiding tot alle Christelijke en maatschappelijke deugden," te lezen: »Hunne opleiding strekt tevens tot opwekking van godsdienstzin, vaderlandsliefde en alle maatschappelijke deugden."

Het voorstel van den heer *Thorbecke* is om de twee eerste alinea's te doen vervangen door de volgende:

»Zoowel bij de ontwikkeling van verstand en kennis, als bij de opleiding tot alle Christelijke en maatschappelijke deugden, onthoudt zich de onderwijzer van al hetgeen met den eerbied, aan de godsdienstige begrippen van anderen verschuldigd, strijdig is."

De heer *Blaupot ten Cate* wenscht in de 3de alinea, achter de woorden »worden gesteld", te laten volgen: »door den gemeenteraad, nadat deze den onderwijzer, die zich aan het hoofd der school bevindt, alsmede den districts-schoolopziener, daarover heeft gehoord."

De heeren *Dommer van Poldersveldt* en *Blaupot ten Cate* hebben reeds gisteren hunne wijzigingen toegelicht.

De heer *Dommer* wil, en daartoe strekt zijn amendement, het woord Christelijk weggelaten hebben. Het kwam noch in de voordragt van 1849, noch in die van de beide vorige ontwerpen voor. Het is er in gekomen ten gevolge van de beweging die heeft plaats gehad, waarbij aan de voorstanders van het vorig ontwerp geheel verkeerde bedoelingen zijn toegedicht. Hij wil noch godsdienstlooze school, noch wering van het Christendom, maar hij wil ook geen misbruik en eenzijdige praktijk onder eene bevolking uit verschillende gezindheden bestaande. Men moet in het eind op het leerstellig terrein komen en dan wordt het voorschrift onregtvaardig en ongrondwettig, kwetsend voor andersdenkenden. Wat hij vreest, is niet de uitdrukking Christelijke deugden, want zij stemt overeen met geheel den maatschappelijken toestand, maar.... de *praktijk*, geheel overgelaten aan het onderwijzend personeel.

Dit laatste denkbeeld werd door den heer *van Lynden* verder uitgewerkt. De praktijk zal eene schoolgodsdienst invoeren, naar gelang van de verschillende opvatting van Christendom en Christelijkheid. Voor de strikte nakoming van al. 2 bestaat geen contrôle. Kortom, hij ontwikkelt het thema van het verslag: misleiding, bedriegelijke leus of vlag, te pijnlijker omdat het middel door *dit* Ministerie wordt aangeboden.

De heer *Zijlker* betoogt in het breede het nuttige van de gemengde school. Wat nu de alinea's 1 en 2 van het aanhangig artikel en de daarop voorgestelde amendementen betreft, zoo geloof hij niet dat die in effect veel verschillen, maar nopens het amendement van den heer *Dommer* moet hij opmerken, dat hij de vrees voor het brengen van het Christelijk dogma op de openbare school wel wat overdreven acht; hij meent dat die genoegzaam wordt opgewogen door de bepaling van al. 2. Hij is dus voor de alinea's 1—3. Hij wil de Regering ook niet verder in deze moeijelijke kwestie bemoeijelijken en hij zal dus, behoudens al. 4 of eenige andere verbeteringen, voor de wet stemmen.

De heer *van Reede van Oudtshoorn* komt op tegen eenige uitdrukkingen van den heer *Dommer*, en eindigt met de verklaring, dat hij geloof heeft in de zaak die hij verdedigt, en dat hij ten volle overtuigd is, dat zijne zaak eenmaal zal zegevieren, zij het dan ook door andere werktuigen in Gods hand.

De heer *Blaupot ten Cate* zegt, dat zoowel de uitdrukking *Christelijke* deugden, als het woord *godsdienstzin*, hun gewigt alleen ontleenen aan de omstandigheden, want, in het wezen der zaak, heeft niemand iets tegen de opleiding tot *godsdienstzin;* die uitdrukking is ook niet ongrondwettig, evenmin als *Christelijke deugden;* de zedeleer van Christus wordt door niemand weêrsproken. Als er in het artikel gesproken werd van Christelijk beginsel, dan is het iets anders, want dit omvat het geloof en de zedeleer beiden. Als men meent dat de woorden *Christelijke deugden* in zich bevatten het *Christelijk beginsel*, dan is hij er tegen, omdat daaronder dan ook de geloofsleer behoort en in deze onderwijskwestie hebben wij alleen met de moraal te doen. Zegt men nu, dat dan de *bron* ontbreekt der Christelijke deugd, dan antwoordt hij: laat die *bron* vloeijen waar die moet, namelijk op de catechisatiën en in het huisgezin. Door de Christelijke geloofs*leer* op de school te brengen, komt men in strijd met de regten der kerk en der gezindheden. Hij heeft nooit veel opgehad met die woorden: Christelijke deugd, Christelijk element, maar zij zijn nu eenmaal als een twistappel in het land geworpen. Men vroeg of dan een Israëliet aan het hoofd eener school zou kunnen staan; spr. antwoordt, dat dit niet zoo ligt zal gebeuren; maar als er een Israëliet aan het hoofd eener school wordt geplaatst, en als er dan bij hem bezwaar tegen het onderwijs in Christelijke deugden bestaat, dan zou hij voor die taak kunnen bedanken. Maar wat zijn Christelijke deugden: God lief te hebben boven alles en zijne evenmenschen als zich zelven. En dat is ook de leer der Israëlieten, en geen Israëliet, ook geen orthodox Israëliet, kan dus iets hebben tegen de leer der Christelijke deugden. Hij kan niet inzien, dat er vrees behoeft te bestaan voor misbruik, maar, gesteld er kon misbruik worden gemaakt van de woorden *Christelijke deugden*, dan kan dit evenzeer geschieden van de woorden door den heer *Dommer* voorgesteld, namelijk: godsdienstzin; dit laatste is zelfs nog eenigzins uitgebreider en kan nog meer aanleiding geven tot leerstelligheid, dan de woorden: opleiding tot alle Christelijke en maatschappelijke deugden, in verband met het behoedend voorschrift van alinea 2.

De heer *Hoffmann* is tegen het ontwerp, omdat daarvan het gevolg zal wezen, dat de Bijbel en de bijbelsche geschiedenis van de school worden weggelaten, en nu vraagt hij, of dit voldoet aan de in 1848 gedane belofte, en of dit voldoende is voor de Protestanten, die toch de meerderheid uitmaken.

De heer *Vegelin van Claerbergen* vergelijkt de wet van 1806 bij een boom, door *Rutger Jan Schimmelpenninck* geplant, die in zijn bloei, wasdom en vruchten het sieraad van Nederland is geweest en gebleven, en die den dank van den landgenoot en de bewondering van den vreemdeling heeft weggedragen. Hij gaat de verschillende tijdperken en het leven van dien boom na, vermeldt de hulde, zoowel als de aanvallen, waaraan hij heeft blootgestaan. De eerste aanvaller was, z.i., de heer *da Costa*, in de *bezwaren tegen den geest der eeuw;* en de beeldspraak verlatende, zegt hij, dat zelden aan eene wet meer geregte bewondering ten deel is gevallen, dan aan de wet van 1806, en hij acht het dus zaak, dat beginsel, hetwelk in dit ontwerp is opgenomen, te handhaven, behoudens alinea 4.

De *minister voor de zaken der R.-K. Eeredienst* wenscht voor eenige oogenblikken het woord op te vatten en te spreken over het amendement van den heer *Dommer van Poldersveldt.* Hij wenscht dien spreker in overweging te geven, zijn amendement terug te nemen. Hij acht het doel, waarmede dat lid zijn amendement heeft voorgedragen, prijzenswaardig. Hij gelooft gaarne, dat het alleen uit eene bron van vaderlandsliefde is voortgesproten, en dat die spreker opregt tot het tot stand komen der wet wil medewerken. De minister prijst dat doel; maar kan het middel daartoe gekozen, niet goedkeuren. Hij eerbiedigt zelfs de vrees, dat aan de woorden: *opleiding tot Christelijke deugden* eene eenzijdige rigting kan worden gegeven. Maar de vraag is: Kan die vrees door eenige bepaling van de wet worden voorgekomen of weggenomen? Zal dus het amendement van den heer *Dommer* zijn doel bereiken? Des ministers meening ten deze is, dat, wat men ook stelle, hetzij *bevordering van godsdienst* (naar het ontwerp *van Reenen*), *opwekking van godsdienstzin* (volgens het amendement van den heer *Dommer*), of *ook opleiding tot Christelijke en maatschappelijke deugden* (zooals door de Regering is voorgesteld), of ook niets van dat alles, — alle gevaar voor eenzijdige rigting bij de wet niet kan worden voorgekomen, omdat het geldt uitvoering, praktijk. De Regering wil echter *geen* eenzijdige rigting. Zij hecht aan de bepaling van opleiding tot Christelijke en maatschappelijke deugden. En nu wenscht de minister als zijne overtuiging uit te drukken, dat dit is de éénige goede bepaling, de éénige uitweg, in dezen te vinden.

De heer *Luijben* zal kortelijk zijne stem motiveren. Hij merkt op, dat het voor den Katholijk een pijnlijk gevoel is, te moeten vragen de wegvalling van het woord *Christelijk.* Toch mag hij zijne stem niet geven aan die uitdrukking; en waarom niet? In het reglement A, gevoegd bij de wet van 1806, zijn dezelfde woorden te vinden. Maar hoe zijn ze uitgevoerd? Aanvankelijk goed, maar later werd al meer en meer de Bijbel op de school gebragt, en daarin voortdurend gelezen. En nu acht spr. de opname der uitdrukkingen in art. 22 eene bittere teleurstelling voor de Roomsch-Katholijken. Zij vleiden zich, dat art. 194 der Grondwet op eene loyale wijze ware toegepast, maar zij zullen, uit hoofde van dat artikel, hunne kinderen niet meer op de openbare school kunnen zenden, omdat zij allezins beducht zijn, dat van het voorschrift: opleiding tot Christelijke deugden wederom misbruik zal worden gemaakt en tot het leerstellige zal worden overgegaan. Nu heeft wel de minister trachten aan te toonen, dat die vrees niet behoeft te bestaan, wanneer aan het hoofd der school een vaderlandsch onderwijzer geplaatst is, gelijk dan ook de vroegere praktijk dit heeft geleerd, en dat voorts eerbiediging van godsdienstige begrippen een waarborg is tegen eenzijdig onderwijs. Maar spr. is daarmede niet gerustgesteld. Eerbied moge de onderwijzer inprenten, maar de Katholijk kan niet toegeven eene eerbiediging van begrippen, die, naar zijne overtuiging, dwaalbegrippen zijn.

De heer *Dommer van Poldersveldt* zegt, dat hij nimmer zijne stem zal geven aan eene wet zonder waarborg tegen misbruik. Als hij dus geen middel verkrijgt, dat hem de waarborgen geeft, die hij verlangt, dan zal hij tot zijn leedwezen stemmen tegen art. 22, en indien dat mogt worden aangenomen, ten slotte ook tegen de geheele wet. Hij trekt zijn amendement in.

De heer *Thorbecke* licht, schoon weinig gestemd om het woord te voeren, zijn amendement toe. Hij ontwikkelt daarbij twee stellingen, als: 1) dat de overheid in haar doen en laten even onafhankelijk is van het kerkgeloof, als het kerkgeloof van de overheid; 2) dat de overheid niet dienstbaar moet worden gemaakt aan de kerk, evenmin als de kerk aan de overheid. Naar zijn inzien, wil dat niet zeggen, dat het Christendom vreemd is aan den staat, want dat onze wetgeving, ons bestuur en onze zamenleving daarvan doortrokken zijn; — namelijk dat Christendom, 't welk boven alle kerkelijke afzondering verheven is, gelijk de menschheid boven de volkeren, ofschoon zij ze allen omvat; — gelijk de wetenschap boven de stelsels, waarvan zij de moeder is. Het is de invloed van dat Christendom, 't welk zich, of de wet zwijge of spreke, steeds bij het onderwijs zal doen gevoelen.

Volgens den spreker, is het hoofddoel van zijn voorstel om het voorschrift in de beide alinea's zóó te maken, dat het duidelijk uitkome, wat het onderwijs in de staatsschool onderscheidt van de bijzondere school; namelijk, de omschrijving van de roeping van den onderwijzer, en het bevel, dat deze die roeping niet zal overschrijden.

De heer *Storm* verklaart, dat hij tegen de voordragt is gestemd geweest, maar dat zijne bedenking, sedert de heer *Godefroi* er geen bezwaar in heeft gevonden, en na de toelichting van den heer *Thorbecke*, is opgelost. Wordt het amendement van dezen aangenomen, dan zal er geen vrees behoeven te worden gevoed voor eene eenzijdige uitlegging.

De vergadering gaat hierop tot morgen uiteen.

Zitting van Donderdag den 9den Julij.

Zijn ingekomen twee ontwerpen van wet, als 1) tot regeling van het muntwezen in Ned. Indië, en 2) tot nadere aanwijzing van daartoe vereischte middelen. — Verzending naar de afdeelingen.

De beraadslagingen over de drie eerste alinea's van art. 22 worden hierop voortgezet.

De heer *Groen van Prinsterer* acht het gelukkig, dat, welk ook het lot zij van art. 22, daarvan geene kabinetskwestie zal worden gemaakt, want daardoor kan de discussie blijven op het grondgebied der beginselen. De groote vraag is of het woord *Christelijke* uit de 1ste al. zal worden geligt. Z. i., is, na de aanneming van art. 16, dat woord meer dan ongepast, want nu is bijkans eenstemmig beslist, dat de openbare school toegankelijk zal zijn voor alle gezindheden, ook voor elke denkbare gezindheid zelfs; dat wij zullen hebben eene volkomen godsdienstlooze school.

Spreker deelt vervolgens zijn betoog in drie deelen, als: 1) dat het systeem van art. 16 strijdt tegen de grondwet; 2) dat, nu men dat systeem gegeven heeft, er ook geheel neutrale scholen moeten bestaan; en 3) dat men (sprekers partij) nu vooral beschermd moet worden tegen de onderscheidene pogingen, om stelselmatig op te komen tegen het hoofdbeginsel van strikte neutraliteit.

Ten slotte zegt spr. dat de aanneming der wet zal veroorzaken dat de Bijbel meer en meer uit de school zal worden geweerd en daardoor zal leiden tot een zedekundig en rationalistisch geteem, om te vervallen in geheele onverschilligheid.

De heer *Meylink* behandelt de volgende punten: 1) of de staat in de school voor allen eenig godsdienstig onderwijs kan geven, 2) of de staat Christelijk godsdienstig onderwijs kan geven, en 3) welke de waarde is en de gevolgen zullen zijn van de bepalingen van art. 22. Hij is tegen de opname van het Christelijk beginsel in de wet.

De heer *Godefroi* toont het standpunt aan, waarop hij zich bij de tegenwoordige discussiën bevindt. Hij herhaalt dat hij, ofschoon op een absoluut staatsregterlijk gebied, het regt hebbende te verlangen, dat de wet geen beginsel ontleene aan eenige godsdienst, echter om een algemeen belang te bevorderen, de regeling van het onderwijs, bereid was een offer te brengen en mede te werken tot het bevredigingsmiddel.

In het breede ontwikkelt hij, dat de gemengde school noch voor de Christenen, noch voor de Israëlieten hinderlijk was. Voor de misbruikers zag hij waarborgen in de wet. Elke andere formule zou daartoe ook aanleiding kunnen geven, evenzeer als de weglating van elke formule. Wil men door de wet de klip omzeilen, men zou alsdan het doodvonnis over de gemengde school uitschrijven. Hij zal voor het artikel stemmen, zonder te kort te doen aan de gemoedsbezwaren zijner geloofsgenooten, behoudens weglating van alinea 4.

De heer *Baud* verklaart zich voor alinea 1—3; hij wenscht verduidelijking van alinea 2, en verklaart zich tegen het amendement van den heer *Thorbecke.*

De *minister van binnenl. zaken* geeft omtrent het amendement van den heer *Thorbecke* te kennen, dat het doel en de strekking daarvan dezelfde zijn als in het ontwerp. De regering stelt echter prijs op hare redactie, en blijft op de aanneming daarvan aandringen. — Z. Exc. betoogt verder, dat de woorden *Christelijke deugd* niemand behoeven te kwetsen, en dat bij de bestaande publiciteit van den tegenwoordigen tijd, er groote waarborgen bestaan tegen alle mogelijke misbruiken, zoodat daarvoor geen vrees behoeft te bestaan.

Morgen voortzetting.

Bij de Tweede Kamer is ingekomen een wetsontwerp tot wijziging van de bepalingen in de gemeentewet, in zake de plaatselijke belastingen. In dit ontwerp wordt bepaald, dat vóór elke andere plaatselijke belasting zullen geheven worden op den rijksaccijns 100 opcenten op binnenl., 60 op buitenl. gedistilleerd en 40 op buitenl. likeuren. — Voor de gebouwde eigendommen kan het getal opcenten tot 40, voor de ongebouwde tot 10 gaan, en voor de gebouwde eigendommen 50, zoo de opcenten op de personele belasting tot 't zelfde getal zijn opgevoerd. — De opcenten op de personele belasting kunnen tot 50, en zoo de opcenten op de grondbelasting tot 40 voor gebouwd en 10 voor ongebouwd zijn gebragt, tot 80 worden opgevoerd.

Hoofdelijke omslagen of andere plaats. directe belastingen worden niet geheven, dan nadat de gemeente-opcenten op de grondbelasting tot 30 voor gebouwde en 5 voor ongebouwde, en op 't personeel tot 20 zijn gevoerd, behalve als gemelde opcenten reeds $\frac{1}{4}$ van de geheele gemeente-belasting bedragen. — Geene plaats. belastingen op voorwerpen van verbruik worden geheven, dan wanneer de opcenten op grondbelasting 30 en 5 en op personeel 30 zijn of 20, in eene gemeente waar reeds eene directe plaats. belasting is ingevoerd, waarvan 't bedrag met ten minste 10 van die opcenten gelijk staat. — Zout, zeep en aardappelen worden niet belast. — Gemaalbelasting mag niet hooger gaan dan *f* 2, *f* 1,60 en *f* 0,60 per 100 ℔ tarwe, spelt of rogge. Op varkens- en schapenvleesch mag alleen in gemeenten boven de 50,000 zielen belasting gelegd worden, waar geene gemaalbelasting geheven wordt en de opcenten op grondbelasting en personeel tot het maximum zijn opgevoerd; zij mag niet meer bedragen dan 10 pCt. der waarde van 't vee in levenden staat. Alleen als de grondbelasting tot 50 en 10 en 't personeel op 80 is ingevoerd, kan de gemaalbelasting tot *f* 3 de 100 ℔, het geslagt voor rund en kalf, de wijn- en binnenl. gedist. belasting tot $1\frac{1}{4}$ maal het bedrag van den rijksaccijns worden gebragt, terwijl 't buitenl. gedistilleerd met 90 en de buitenl. likeuren met 60 opcenten kunnen worden bezwaard.

Deze laatste bepaling wordt met het oog op Amsterdam gemaakt.

Overigens geeft de regering in de memorie van toelichting de meerendeels reeds bekende gronden, hoofdzakelijk bestaande in de ontwikkeling van hare bedoeling, om het belang van vele gemeenten in zake de belastingen te behartigen, terwijl de verwezenlijking van het denkbeeld, om de rijksbelasting op het personeel of die op de patenten ten behoeve der gemeenten af te staan en daartegen eenige van 's rijks accijnsen te verhoogen, met verbod aan de gemeenten tot heffing van de verbruiksbelastingen, aan zoo vele bezwaren onderhevig is, dat daaraan, hoe aanlokkelijk het ook bij den eersten opslag moge schijnen, geen gevolg kan worden gegeven.

De Regering ziet evenwel de wenschelijkheid in, om de gemeenten *zoo min mogelijk* de verbruiksbelastingen te laten heffen, en dit is dan ook een van de eerste vereischten, die naar haar oordeel, bij eene verandering van het stelsel van gemeente-heffingen moet worden in het oog gehouden.

's GRAVENHAGE, 10 Julij.

Men verneemt dat de heeren *van Rappard* en *Schimmelpenninck van der Oije* voornemens zijn, tegen het einde der zitting hun ontslag te nemen als leden van de Tweede Kamer der Staten Generaal.

— Naar men zegt, zal de Tweede Kamer, na afhandeling van de onderwijswet, waarover de discussiën gerekend worden omstreeks den 20sten dezer te zullen zijn geëindigd, ten spoedigste het ontwerp van wet op de regterlijke organisatie in behandeling nemen. Dit ontwerp moet, na de daarin door den minister gebragte wijzigingen, bij vele leden der Kamer in aannemelijkheid zeer gewonnen hebben.

ROERMOND, 6 Julij.

Jaarlijks worden in de gemeente Wessem vaste goederen, aan de armen dier gemeente toebehoorende, openbaar verpacht. Eenige schuttersgilden, waartoe zeer vele der gegoede en invloedrijkste inwoners dier gemeente behooren, hebben sedert een groot aantal jaren die goederen steeds gepacht tegen den ongehoord lagen prijs van *f* 65 's jaars, terwijl zij steeds door onderlinge overeenkomst en bedreigingen hebben kunnen beletten dat anderen durfden bieden of pachten. In 1850 heeft men getracht hieraan een einde te maken, doch het ging met oproer gepaard, en eindelijk slaagde men er in, doch niet zonder moeite, die jaarlijksche som tot *f* 125 te brengen, welke som tot dit jaar is betaald. Die gilden verpachtten op hare beurt dadelijk diezelfde gronden op nieuw, welke onder anderen in 1856 *f* 415 opbragten, zoodat zij eene winst genoten van *f* 290, die zij gebruikten om ten nadeele der armen, gedurende eene gansche week van des morgens tot des avonds in beschonken toestand op straat en in herbergen door te brengen. Aan dit schandelijk misbruik moest een einde komen. De commissaris des Konings rigtte eene proclamatie aan den burgemeester en de inwoners van Wessem, waarbij met kracht en klem werd betoogd dat, te beginnen met dit jaar, dit misbruik een einde moest nemen.

Den 23sten Junij j.l. moest die verpachting weder gehouden worden. Alvorens daartoe werd overgegaan, werden door vele schutters op verscheidene plaatsen bedreigingen gedaan, en sommigen gingen zooverre, van den eersten die bieden of pachten durfde, te bedreigen hem met een dolk te zullen vermoorden; niemand had den moed te bieden en de verpachting werd uitgesteld.

Gisteren zou die op nieuw geschieden; de substituut-officier van justitie begaf zich met den luit. der koninklijke maréchaussée alhier en vier brigaden-maréchaussée te paard derwaarts, om des noods met kracht van wapenen hieraan een einde te maken, terwijl alles te voren geregeld en afgesproken was. Eene ontzettende menigte was op de plaats der verpachting aanwezig. Voor de herberg schaarden zich de vier brigaden-maréchaussée te paard, gekommandeerd door een brigadier en met uitgetrokken sabel in het gelid; in de herbergkamer was een ander brigadier met maréchaussées te voet aanwezig, ten einde ook daar, des noods met geweld, vrijheid van pachten en eerbied voor orde en wet te handhaven. Men merkte al spoedig dat, niettegenstaande de reeds uitgebreide militaire magt, de vrees voor de bedreigingen der schutters niet zonder invloed was geweest, daar niemand durfde mijnen; maar de pogingen dier schutters moesten toch schipbreuk lijden. Aan het hoofd zijner maréchaussées te paard en met uitgetrokken zwaard, bood de eene brigadier met luider stemme tot den volgens afspraak bepaalden prijs. Ziende dat het nu ernst was, kregen de aanwezige vreemden moed en begonnen ook te bieden, met dat gunstig gevolg, dat de armengoederen dit jaar, in plaats van *f* 125, de som van *f* 348 hebben opgebragt. De verpachting is in de beste orde afgeloopen en niet een der schutters had den moed eene afkeuring, veelmin eenige bedreiging te doen. Aan het tot dusverre bestaan hebbende schandelijk en onchristelijk misbruik, waarbij slechts de armen nadeel leden, is nu voor goed een einde gemaakt.

ASSEN, 11 Julij.

In de zitting van de staten dezer provincie van den 8sten heeft de heer *Oosting* het voorstel gedaan om op nieuw eene commissie uit de staten af te vaardigen, die er andermaal bij de Hooge Regering op aandringe dat Drenthe in de aan te leggen spoorweglijn worde opgenomen.

Hij zeide, dat wel reeds ten vorigen jare eene commissie uit de staten zich naar den toenmaligen minister van binn. zaken heeft begeven, en toen eene voor Drenthe allezins voldoende toezegging heeft ontvangen; maar dat de aftreding van den toenmaligen minister de verwezenlijking dier toezegging heeft verhinderd; dat er thans volgens de dagbladen, bij de Regering in overweging is de indiening van eene wet, waarbij eene ton wordt aangevraagd, om de voorloopige werkzaamheden van opnemingen voor de aan te leggen spoorwegen te bekostigen; terwijl het hem tevens bekend is, dat er bij het gouvernement deliberatiën aanhangig zijn over de rigting aan een spoorweg in de noordelijke provinciën te geven. Hij acht het in die omstandigheden van groot belang, andermaal bij den tegenwoordigen minister er op aan te dringen, dat Drenthe niet van de aan te leggen spoorwegen worde uitgesloten.

De heer *van der Vlies* gelooft, dat de geheele vergadering doordrongen is van de wenschelijkheid, dat Drenthe in de spoorweglijn worde opgenomen; de staten moeten dus alles aanwenden, om dit doel te bevorderen; de door den heer *Oosting* voorgestelde maatregel is thans het eenigste, wat de staten kunnen doen. Eene commissie kan den minister ook inlichten over het vooruitzigt, dat de gronden voor den spoorweg benoodigd, in deze provincie betrekkelijk veel gemakkelijker zullen kunnen verkregen worden, dan zulks wel in andere provinciën het geval is. Hij ondersteunt dan ook het voorstel van den heer *Oosting.*

Dit voorstel wordt daarop met algemeene stemmen aangenomen, en de voorzitter benoemt de heeren *Oosting*, *Sluis* en *Blom*, om deze commissie uit te maken.

In de zitting van den 9den is o.a. met algemeene stemmen aangenomen het voorstel van de commissie, om uit de provinciale fondsen het hunnebed nabij Zeijen, benevens 2 ellen gronds om en een pad naar hetzelve, aan te koopen. Nadat eenige andere onderwerpen ter tafel gebragt zijn, wordt de zomervergadering door den voorzitter, namens den Koning gesloten. Korter heeft zeker nog nimmer eene gewone vergadering der staten geduurd.

GRONINGEN, 11 Julij.

Zoo bestendig en droog het weder langen tijd geweest is, zoo veranderlijk is het in de laatste dagen geworden. Voor den derden keer in deze week brak heden morgen omstreeks 4 uur boven deze stad een zwaar onweder los, van plasregen vergezeld. De donder was zoo sterk, dat de glazen in de woningen er van dreunden; de bliksem is geslagen in een paal, staande onder de zwikstelling van den Nieuwen Hollandschen molen op den wal bij de Boteringepoort, welke hierdoor in brand geraakte. Door het aanbrengen evenwel der spuiten en het verwijderen van den paal, is de brand gestuit. De schrik van vele bewoners was intusschen groot; zij spiegelden zich reeds allerlei gevaren voor uit de nabijheid van het kruidmagazijn bij de plaats van den brand. Wij hebben gelukkig van verdere onheilen niets vernomen.

— Door de Ned. maatschappij tot bevordering der geneeskunst is in hare jongste te Zwolle gehoudene algemeene vergadering tot buitengewoon lid benoemd mr. W. DE SITTER, alhier, in erkenning voor de goede diensten en warme belangstelling aan haar bewezen, en meer bepaaldelijk aan hare commissie voor de statistiek.

— Gisteren avond omstreeks half elf had de beurtschipper H., varende op Schiedam, het ongeluk van den hoogen wal

BIJBLAD No. 10.

Behoort bij de Groninger Courant van 12 Julij 1857, no. 83.

VERSLAG

VAN DE HANDELINGEN DER PROVINCIALE STATEN VAN GRONINGEN.

Uitvoerig en Beredeneerd Verslag van den toestand der provincie Groningen, over het jaar 1856, gedaan aan de Staten dezer provincie.

(*Vervolg van Hoofdstuk XIII over den Landbouw en slot van 't geheele Verslag.*)

Vlas werd niet veel verbouwd wegens de duurte der granen. Het gezaaide is zeer goed aangekomen en men zag zelfs enkele fraaije stukken, waar het gewas bijna al te weelderig stond. Door den regen in het begin van Julij zijn vele stukken nedergeslagen, waarom men veel vlas te vroeg heeft moeten trekken, uit vrees dat het anders door het liggen op den natten grond zou bederven. Dit heeft eene niet groote opbrengst van vlas en weinig en zeer ligt zaad ten gevolge gehad. Het vlas is eenigzins in gewigt en in waarde verminderd, toen het bij langdurig vochtig weder te lang buiten moest staan. Men rekent de gemiddelde opbrengst in het Westerkwartier op 10 mudden zaad en het vlas zelf op 200 bundels (van 3.2 Ned. ponden elk) van het bunder. Het bundel wordt thans verkocht voor ƒ 1.70 tot ƒ 2.

In de [illegible] van dit gewest is de vlasbouw nog [illegible] in het klein tot het [illegible] Men [illegible] 5 bunders, te Loppersum, 24 [illegible] Ook [illegible] Eenrum [illegible] op eene opbrengst van 14 mudden lijnzaad van het bunder.

Cichorei is dit jaar niet zooveel uitgezaaid als in het vorig jaar en werd onder Midwolde, 25 bunders, gerekend op eene opbrengst van 18,000 Ned. ponden op het bunder; onder Haren, 20 bunders, op 15,000 Ned. ponden van het bunder.

De wortel dezer plant heeft, om krachtig en zwaar te worden, eenen droogen zomer noodig, nadat de planten zich zoo ver ontwikkeld hebben, dat de grond er door bedekt is. Het zomerweder was daarom niet zoo gunstig voor den groei van de wortels als van het loof, dat door de vele regens zeer weelderig werd, terwijl vele stengels doorschoten, waardoor ook weder de opbrengst der wortelen zelve verminderde. Van hier de niet meer dan middelmatige opbrengst en de niet uitstekende kwaliteit van dit voortbrengsel.

Het is reeds vroeger opgemerkt, dat dit gewas, althans onder Midwolde, langzamerhand een geringer beschot geeft en tevens in hoedanigheid vermindert en dat dit naar alle waarschijnlijkheid toegeschreven zal moeten worden aan het steeds weder telen van cichorei op denzelfden grond, zonder afwisseling met andere gewassen. Men heeft daarvan in dit jaar eene niet onbelangrijke bevestiging gehad, daar de opbrengst van voor cichorei nieuw land, namelijk omgespit oud grasland, meer dan 24,000 Ned. ponden van het bunder bedroeg en volgens het onderzoek van eenen cichoreibrander veel deugdzamer was. Men zal dus het best handelen door steeds weder andere gronden voor deze teelt te bestemmen (*).

De *erwten* worden hier nog altoos weinig verbouwd. Van de 325.75 bunders in dit gewest met deze vrucht beteeld, waren er 81.75 met gele, 89.50 met groene en 78.50 met graauwe bezet. (In eenige opgaven wordt de soort van erwten niet vermeld.) De plant groeit hier in den regel goed genoeg; maar het wisselvallige van den oogst schrikt velen af van eene meer uitgebreide teelt. Ook dit jaar leden zij, gesneden op het veld liggende, veel van de natte weêrsgesteldheid, vooral in het noorden van het gewest, waar de kwaliteit slecht bleef en de opbrengst 18 mudden van het bunder niet te boven ging.

Algemeen waren de klagten over de slechte inoogsting wegens den veelvuldigen regen in den oogsttijd, vooral wat betreft de groene erwten. In het Oldambt rekende men de opbrengst dier soort van erwten op de kleigronden door elkander op 16 mudden per bunder; op de zandgronden der Veenkoloniën, waar zij op nieuw ontgonnen land na de eerste vrucht, rogge, verbouwd worden, rekende men op 20 mudden; maar ook daar was de kwaliteit slecht.

Boonen waren dit jaar weder veel uitgezaaid, ook op omgeploegde klaverlanden.

Men verklaart de reden, waarom aan den verbouw van de boonen, inzonderheid van die der paardeboonen, hier zoo verre de voorkeur gegeven wordt boven den verbouw der erwten, 1) uit het niet zelden voorkomen van vochtige somers, althans met zeer afwisselende weêrsgesteldheid, waartegen de boonen beter bestand zijn dan de erwten; 2) uit het nut, dat deze kultuur op zware klei wegens de forsche en diepgaande wortelen der boonen tot grondverbetering aanbrengt; 3) uit hare geschiktheid om op rijen gezaaid of gelegd te worden en in het bijzonder ook, om tusschen hare rijen koolzaad uit te zaaijen; 4) omdat zij in deze vochtige landstreek ook voor het zand wel geschikt is en eene versche bemesting wel verdraagt, dat niet bij alle gewassen het geval is, en dat zij ook in die streken tot grondverbetering bijdraagt.

De boonen hadden in droogen, wèl toebereiden grond vrij vroeg in het voorjaar gezaaid kunnen worden. De met regens afwisselende weêrsgesteldheid van den zomer was haar niet onvoordeelig, in het gansche gewest door is deze hier zoo algemeene teelt dan ook wel geslaagd, zoo in de stengels en bladeren als in het zaad, waarvan de opbrengst in het noorden der provincie geschat werd op 30 mudden voor paardeboonen, 27 voor duive- en 22 voor walsche boonen. De vroeger hier zoo dikwijls geheerscht hebbende roestziekte was dit maal gering, [illegible] de walsche of groote boonen, die daaraan [illegible]. In het Westerkwartier, waar men echter even als in Hunsingo over de weekheid der boonen wegens de vochtigheid bij de inoogsting klaagde, rekende men op kleigronden gemiddeld 29, 26 of 30 mudden van de paarde-, kaapsche- of duive- en groote boonen ingezameld te hebben, en op het zand van paardeboonen 24 mudden van het bunder. In de Veenkoloniën rekende men zelfs op 34 mudden en op de klei van het Oldambt en Fivelingo afwisselend van 24 tot 36 mudden.

De teelt op wijde rijen (deze b. v. 15-16 palmen van elkander), om daar tusschen te braken en daarna koolzaad te zaaijen, breidt zich uit. In het Oldambt had men bij de zaaijing op bovengenoemden afstand nog eene inzameling van 18—22 mudden van het bunder; daardoor, niet minder dan door een volledig veel kostbaarder braken of zomervagen, wordt het land voor opvolgende teelt voorbereid.

Voor zoo ver de opgaven afzonderlijk gedaan zijn, waren in dit gewest beteeld 302.50 bunders met duiveboonen en 583.25 bunders met walsche of groote boonen, zullende het overige der hier gekweekte bunders boonen bij raming wel voor $\frac{9}{10}$ paardeboonen zijn. Het juiste cijfer ontbreekt, doordien de opgaven uit eenige gemeenten alleen van boonen melding maken. Het aantal ingezamelde mudden is in den regel van duiveboonen kleiner, maar van walsche boonen steeds veel grooter dan van paardeboonen, staande meest tot elkander ongeveer in verhouding als 26 en 34, tot 28.

Stamboonen, bruine, gele, bonte of kleine roode en op eene enkele plaats dit jaar ook witte boonen (zijnde van de laatste soort de verbouw van 10 bunders vermeld door het gemeentebestuur van Noordbroek en 1 door dat van Veendam), zijn hier dit jaar niet veel verbouwd. De verbouw daarvan wordt nagenoeg alleen uit het Oldambt en de Veenkoloniën vermeld. Zij worden meest in het klein, als eene soort van tuinvrucht, gekweekt, omdat deze teelt bij eenige uitbreiding in het groot zeer vele werkzaamheden vereischt en het vooral zeer moeijelijk is, ze in den winter goed te bewaren, inzonderheid als zij niet regt droog zijn binnengebragt. Wanneer men echter den hoogen prijs, waarvoor zij gewoonlijk verkocht worden en de gemiddelde opbrengst, dit jaar 18—20 mudden, per bunder in aanmerking neemt, zou men wenschen, ook in verband met hetgeen hier boven aangaande den tuinbouw gezegd is, dat aan deze cultuur eenige meerdere uitbreiding werd gegeven.

De witte boonen werden te Noordbroek op eene opbrengst van 22, en te Veendam van 15 mudden van het bunder gerekend.

Aardappelen zijn wel vijf weken vroeger dan in het vorig jaar geplant, aan welke omstandigheid men het toeschrijft, dat de ziekte dit jaar op de meeste plaatsen veel minder is geweest dan in 1855. Er zijn uitzonderingen op dezen regel, maar zeker uit $\frac{9}{10}$ deelen der provincie zijn de berigten over 1856 gunstiger dan over 1855. Er waren vrij wat aardappelen uitgeplant en de hoeveelheid zoowel als de hoedanigheid waren veel beter dan men dit in de laatste jaren hier gewoon was. Inzonderheid waren de fijnere soorten en die op de kleigronden beter dan dit wel vroeger het geval was. De vroegste soorten hebben een vrij goed beschot gegeven en waren geheel vrij van ziekte. De latere en winteraardappelen stonden eerst weelderig en men begon zich zelfs te vleijen, dat de thans reeds gewone ziekte, dit jaar geheel zou wegblijven, toen zij in de tweede helft van Augustus plotseling weder verscheen en binnen korten tijd nog zeer groote verwoestingen aanrigtte, inzonderheid ook onder grove soorten, zooals in de zoogenaamde *ruige witte* in het Gorecht, als ook te Hoogezand en in een deel der Veenkoloniën. Gelukkig, dat bij het uitbreken der ziekte het gevaarlijkste tijdstip voor vele planten reeds voorbij was, omdat de knollen toen reeds meest gevormd waren, zoodat men velden aantrof, op welke wel het loof, maar niet de aardappel was aangetast. De aardappelen zijn dan ook algemeen van beter kwaliteit, meer meelig, zoo als men zegt, zoodat zij er bij het kooken meer los en gebloemd uitzien en smakelijker zijn dan vroeger.

De opbrengst wisselde op het zand in de Veenkoloniën af van 200 tot 270 mudden van het bunder; doch zij waren daar over het algemeen slecht van kwaliteit. Op de kleigronden, waar ook iets meer aardappelen dan vroeger gepoot waren, wisselde de opbrengst af van 100 tot 200 mudden.

Knollen, als tweede vrucht na rogge en gerst, op zandgronden een zeer algemeene verbouw, zijn zeer slecht gewassen, daar zij door den laten graanoogst ook niet dan zeer laat te velde gebragt konden worden en aanvankelijk veel van het destijds regenachtige weder leden, zoodat de opbrengst algemeen gering en de kwaliteit slecht is geweest. Zij hebben daarenboven ook geleden van de bijzonder vroeg ingevallen wintervorst. Dit gewas was vooral slecht op het stoppelland, dat eerst geploegd en daarna fijn geëgd was, in welk geval de veelvuldig vallende regen het onkruid tusschen de knollen veel weliger doet opschieten, dan wanneer het alleen geploegde land dadelijk met knolzaad wordt bestrooid.

Zomerknollen voor de stalvoedering worden nog maar op enkele boerderijen in de Veenkoloniën uitgezaaid; zij hebben veel veevoeder opgeleverd.

Van andere wortelgewassen slaagde de teelt van mangelwortelen in het algemeen niet best, welligt wegens de geringe warmte in den zomer, ofschoon zij in de beste streken nog altoos op eene opbrengst van 1000 mudden van het bunder konde worden begroot.

In het Oldambt, waar zij ook minder dan wel in andere jaren slaagden, rekende men gemiddeld 800 mudden van het bunder, wegende 46080 ponden. De ook daar beproefde Oberdorfer leverde iets meer en wel 850 mudden of 58880 Ned. ponden van het bunder.

Hunne teelt breidt zich langzamerhand uit, daar de ondervinding leert, dat de mangelwortelen een goedkoop en gezond voeder voor het vee zijn, inzonderheid voor het melkvee, en zulks den geheelen winter door en zelfs nog in het voorjaar. Zij wassen niet alleen op de goede zavel- en ligte kleigronden, maar nemen ook de zand- en ligte kleigronden voor lief, zoodat die teelt verdient aanbevolen te worden, terwijl ook het bewaren in den winter gemakkelijk is.

Gele wortelen of *peen* kwamen goed aan, doch bleven klein van stuk en gaven welligt om dezelfde reden als de mangelwortel een minder beschot dan gewoonlijk, dat evenwel in de beste streken nog altoos op 600—800 mudden van het bunder begroot werd. Men klaagde dat de wortelen in den winter vroegtijdig begonnen te rotten en dit in zoo groote mate, dat zij met half Januarij vervoederd moesten zijn.

De *gele* en *roode koewortel* wordt in de Veenkoloniën voor een uitmuntend gewas gehouden daar, waar de grond diep bewerkt is.

De *koolrapen* of *raapknollen* ontwikkelden zich eerst zeer goed, doch zijn later in het westen en noorden der provincie niet dan middelmatig gebleven. Zij worden geschat op eene opbrengst van 350—400 mudden van het bunder.

In het Fivelingo-kwartier en het Oldambt neemt de teelt der koolrapen toe, eensdeels omdat het een uitmuntend gewas is om vroeger verwaarloosd land goed te bewerken, en anderdeels, omdat het voor een uitmuntend krachtig voedsel wordt gehouden. In het Oldambt, waar men over de opbrengst (640 mudden, wegende 51320 Ned. ponden van het bunder) zeer tevreden was, heeft zich deze teelt inzonderheid uitgebreid.

Spurrie wordt slechts op enkele plaatsen, b. v. Leek, Marum, Slochteren en in Westerwolde, als tweede vrucht na rogge uitgezaaid; zij is redelijk wel opgewassen en heeft in den fraaijen herfst nog een vrij goed bijvoeder opgeleverd.

Klaver. Van de Brabantsche of roode klaver ging een deel in den winter verloren en wel bepaaldelijk op die plaatsen, waar zij in den vorigen herfst bijzonder sterk was ontwikkeld. Deze planten werden in het voorjaar veel verrot aangetroffen, zoodat zij moesten worden omgeploegd. Wat vóór den winter kleiner was, bleef ongedeerd. Door het koude gure weder in het voorjaar was het gewas eerst zeer achterlijk, doch herstelde zich door eene gunstiger weêrsgesteldheid en gaf eene tamelijk goede snede voor hooi, die men in Fivelingo gemiddeld op 8 voer van het bunder rekende en 2—3 sneden voor de stalvoedering. Op vele plaatsen echter had de derde snede veel van den regen geleden, zoodat men hier veelal slechts 2 sneden won en de derde als weide gebruikte. In de veenkoloniën gaf de eerste snede veel hooi, de tweede een goed beschot van zaad, terwijl de derde meest als weide werd gebruikt. Een der leden van de commissie van landbouw heeft de eerste, tweede en derde snede van eene Ned. roede op gemengden zand- en veengrond, alles op dezelfde plek gegroeid, gewogen: De uitkomst was dat

de eerste snede 550
de tweede » 350
en de derde » 100

of 100000 Ned. ponden van het bunder opleverde, hetwelk in voederwaarde met 80.000 Ned. ponden raygras zal overeenkomen. Bij zoodanigen voorspoedigen groei kan men met de opbrengst van een bunder 4 paarden of 6 stuk rundvee onderhouden.

De *witte klaver*, die eerst achterlijk was, heeft in den loop van den zomer eene zeer goede weide opgeleverd. Ook het daarvan gewonnen hooi was wèl gegroeid, maar heeft door den regen geleden. Hetgeen afgezonderd was voor zaadwinning en mede zeer weelderig stond, is door den lang aanhoudenden regen veel tegen den grond geslagen en voor een goed deel op het veld verrot, zoodat men de opbrengst van wit klaverzaad op niet meer dan 2—3 mudden van het bunder zal kunnen schatten, terwijl onderscheidene landbouwers de klaverzaad-akkers zoo slecht rekenden, dat zij ze in hun geheel ondergeploegd hebben.

In het Oldambt, waar de witte klaver veel met graszaad gemengd wordt uitgezaaid tot grasland, was men over het welslagen dezer planten zeer wel te vreden.

De jonge klaver gaf in den herfst reeds eene goede weide tot grooten steun voor den veehouder en was algemeen, zoo de roode als de witte, goed aangeslagen.

Een der leden van de commissie van landbouw deelt over het klaverzaad de volgende opmerking mede. In 1855 had hij van een geacht en vertrouwd handelshuis te Groningen rood klaverzaad gekocht, dat uit Frankrijk was aangevoerd. De kwaliteit van dit zaad scheen uitmuntend; doch de korrel was iets kleiner en meer paarsch- of blaauwachtig van kleur. Het [illegible] zoo veel mogelijk in vergelijking met gewone roode of Brabantsche klaver. In den herfst en den winter na de zaaijing was geen onderscheid tusschen beiden te bespeuren; maar bij de ontwikkeling in het voorjaar ontstond een groot verschil. De Fransche klaver had een veel valer aanzien en miste de donker groene tint zoo eigen aan een weelderig gewas van Brabantsche klaver. Het blad was meer paarsch gekleurd en de geheele plant bleef fijner en korter. In tijd en wijze van bloeijen was geen verschil, behalve dat de bloemen bij de Fransche klaver meer gelijkmatig te voorschijn kwamen. In de hoeveelheid der opbrengst stond de Fransche tot de gewone als 2 tot 3; zij was gemakkelijk tot hooi te winnen, maar sproot na de afsnijding minder goed uit en gaf minder naweide, zoodat zij in alle opzigten minder was dan de gewone Brabantsche klaver en wij alzoo meenen te moeten waarschuwen tegen het gebruik van zoodanig Fransch rood klaverzaad.

Graslanden. Met uitzondering van lage graslanden in het Westerwoldsche en op enkele andere plaatsen, die op het laatst van Augustus en in het begin van September bijna geheel onder water stonden, is er overal eene zeer goede opbrengst van gras geweest, daar het, hoewel door het schrale voorjaar eerst traag ontwikkeld, van Junij af en verder tot laat in den herfst juist door de dit jaar plaats gehad hebbende afwisselende winderige en niet meer dan matig warme weêrsgesteldheid best gegroeid is en overvloedige weide heeft opgeleverd.

Men heeft hiermede zeer goede rekening gemaakt, daar voor alle produkten van het vee het geheele jaar door hooge prijzen te bedingen waren. Dit staat waarschijnlijk in verband met de duurte der granen, waardoor de uitgestrektheid der graslanden, zooals ons ook uit meer dan ééne gemeente geschreven wordt, vermindert, daar zij meer als bouwlanden worden gebruikt en waardoor alzoo de graslanden en hunne voortbrengselen meerdere waarde krijgen.

Het *hooi* was zeer overvloedig. Op sommige plaatsen werd zijne hoeveelheid wel op een derde meer dan in 1855 begroot. Het vroegst gemaaide was daarbij van goede kwaliteit; maar van het later gemaaide, en dit in verreweg het grootste gedeelte der provincie, werd het droogen door het donker regenachtig weder in den hooitijd zeer vertraagd, waardoor ook de voederwaarde van het hooi verminderde, omdat dit te lang op het veld had moeten blijven liggen.

Men zal de hoeveelheid hier gewonnen hooi door elkander kunnen rekenen op 6 voeren, elk van ongeveer 750 ponden, per bunder, welk hooi veelal voor ƒ 30 de 1000 Ned. ponden verkocht werd.

De naweide van het hooiland heeft zeer veel opgebragt. Uit het Oldambt maakt men de opmerking, dat de behandeling der graslanden, vooral wat de netheid betreft, nog veel te wenschen overlaat; dat onkruiden, zooals de gewone distels of stekels, niet genoegzaam worden uitgeroeid; dat men zich niet toelegt om eene goede keuze te doen onder de uit te zaaijen grassoorten, daar men zoowel op de klei als op de zand- en veengronden eenvoudig de uit het hooi uitgevallen zaden weder op nieuw zaait en dus ook dikwijls de onkruidzaden zelf weder op het land brengt.

De *moesgewassen*, die zich door de heerschende droogte en koude laat in het voorjaar ontwikkelden, hebben overigens in den zomer behoorlijk opgeleverd, met uitzondering der snij- en stamboonen, op welke de lang aanhoudende regens en gebrek aan warmte niet gunstig werkten.

De *grove kool* (witte, enz.) wordt in de gemeente Loppersum veel in het groot op het veld aangekweekt. Men had aldaar dit jaar 27½ bunders land hier mede bezet, welke 16,000 stuks koolen van het bunder en dus te zamen 440,000 stuks opbragten. Zij was op het einde van den zomer wel wat te snel opgegroeid en daardoor te vroeg rijp geworden; zij werden echter goed betaald en tegen ƒ 450 — ƒ 500 het bunder verkocht.

De *groene voederkool* of het zoogenoemde *boerenmoes* gaf een goed gewas. Het wordt in eenige gemeenten vrij veel tot veevoeder geteeld en als zoodanig hoog gewaardeerd.

Boomkweekerijen blijven steeds van weinig belang. De belangrijkste (tevens eene bloemisterij) is die te Midwolde, welke ongeveer 5 bunders land bezigt en bij voortduring in bloei toeneemt. Die onder de gemeente Leek gebruikt 3 bunders land. Twee kleine zijn er onder Winschoten, maar die zich toch jaarlijks uitbreiden. Kleine boomkweekerijen zijn er te Eenrum, Uithuizermeeden, welke alleen in den omtrek iets leveren; zeer kleine ook te Bierum, Middelstum, Noordhorn (gemeente Zuidhorn), Sappemeer, vier onder Slochteren, doch alles voor den uitvoer naar elders van zeer weinig belang.

Bloemisterijen bestaan te Appingedam, Winschoten en verscheidene in de stad Groningen, welke laatste zeer veel afleveren en eenen niet onbelangrijken tak van nijverheid en handel ook naar buiten de provincie uitmaken.

Vruchtboomen. De belangrijkste soorten, appel- en pereboomen, hebben nagenoeg niets opgeleverd; kersen waren er ook bijna niet; pruimen iets meer; aalbessen, kruisbessen en perzikken vrij veel; maar alles te zamen genomen was dit jaar het ooft van geene beteekenis.

Houtteelt blijft in dit gewest onbelangrijk. Het aantal bunders is sedert 1855 zeker weder eer verminderd dan vermeerderd, daar er bijna geen nieuwe bosschen aangelegd, maar wel oude tot hooge prijzen verkocht en tot bouwland veranderd zijn. Over den wasdom van het hout was men zeer wel tevreden.

Verdeelingen van markten zijn, over 1856 niet ter onzer kennis gekomen.

Ter *ontginning* zijn aangegeven:

onder	Bellingewolde.....	7	bunders	69.21
»	Hoogezand........	4	»	95.
»	Leek	8	»	
»	Marum	36	»	
»	Midwolde	9	»	74.10
»	Noordbroek	10	»	86.10
»	Onstwedde........	54	»	

(*) Het verdient opmerking, dat de oorzaak van de zoo verwoestende ziekte, welke onder anderen in 1852 en 1853 in de *Mangelwortelen* in het noorden van Frankrijk geheerscht heeft, mede naar alle waarschijnlijkheid te zoeken is in het te lang achtereen op denzelfden grond verbouwen van hetzelfde gewas. Zie Tijdschrift voor Nijverheid, Haarlem 1854, bl. 226—229.

onder	Nieuwe Pekela ...	37 bunders	
»	Oude Pekela	8 »	93.36
»	Slochteren	2 »	
»	Veendam	13 »	06.66
»	Vlagtwedde	18 »	
»	Wildervank	81 »	41.98
»	Winschoten	1 »	50
	Te samen	339 bunders	16.41

benevens nog eenige stukken in de gemeenten Haren, Meeden, Muntendam en Zuidbroek, in de verslagen van welke gemeenten wel van eenige ontginning gesproken wordt zonder dat de uitgestrektheid daarvan wordt opgegeven.

(Hier volgt een staat van de heidevelden en woeste gronden in de verschillende gemeenten dezer provincie, waaruit blijkt, dat aanwezig waren sedert de opname voor het kadaster tot en met 1840 34,641 B., 29 R., 22 E., en dat bestonden op het einde van het jaar 1856 30,662 B., 72 R., 99 E. heidevelden of woeste gronden.

Ten aanzien van het vee vermelden wij hieronder eene opgave van het aantal, dat van elke soort op het einde van 1856 aanwezig was. Wij hebben gemeend bij die opgave tevens te moeten vermelden de getallen, gedurende de zes laatste jaren opgegeven, ten einde het overzigt te vergemakkelijken.

	1856.	1855.	1854.	1853.	1852.	1851.	1850.
Hengsten . .	65	85	88	101	111	103	99
Ruinen . . .	13601	13484	13593	13459	13600	13445	12688
Merriën . . .	12246	12138	12133	12427	17371	14277	13848
Veulens . . .	1569	1456	1696	1488			1325
Stieren	1755	1704	1869	2004	2127	1569	2658
Ossen	7825	7543	7042	7117	7378	8212	7928
Koeijen . . .	67576	69072	76556	69527	95250	99308	73728
Kalveren . .	24445	24720	24282	22361			26806
Schapen . . .	73537	81612	81738	78485	100204	86632	98987
Varkens . . .	15496	16777	16627	16889	18594	21130	28917
Ezels	18	27	25	28	25	30	14
Bokken en Geiten . . .	1183	1130	1047	980	1049	1136	1135
Houders van kudden . . .	8	25	28	34	34	27	33

Wanneer wij nu de cijfers van de hoofdsoorten van het vee te samen trekken, verkrijgen wij de volgende uitkomsten:

	1856.	1855.	1854.	1853.	1852.	1851.	1850.
Paarden	27481	27163	27510	27475	31082	27825	27460
Runderen	101601	103039	109749	101009	104750	109089	111120

Rundvee bleef algemeen gezond, met uitzondering van enkele gevallen van longziekte, die vooral plaats hadden aan de grenzen van Friesland of bij dezulken, die gewoonlijk zeer zorgeloos zijn in het aankoopen van nieuw vee. Er is veel vee aangefokt, waartoe men aangemoedigd werd door de steeds even hooge prijzen. De zoogenaamde Hollandsche koeijen (dat zijn die, welke doorgaans op 4jarigen ouderdom voor de verzending naar Holland bestemd zijn), werden voor *f* 140, *f* 180, enkele zelfs voor den buitengemeen hoogen prijs van *f* 200 verkocht. Ook de verzending naar Engeland en Duitschland gaf steeds veel levendigheid aan den handel.

De uitvoer naar Duitschland heeft in het bijzonder grooten invloed op het vee in het Oldambt en Westerwolde. In de laatste streek wordt zeer veel jong vee aangekweekt en in den herfst op de Drenthsche en Weddermarkten verkocht, welke handel dit jaar zeer voordeelig geweest is. Men verheugt zich daarom, dat er ook in Westerwolde thans meer zorg wordt besteed aan de veredeling van het ras, ook door de invoering aldaar van goede Hoogelandster stieren.

De melkopbrengst en vleeschgroei was algemeen zeer goed. De prijzen der melkkoeijen, kort voor het kalven of eenigen tijd daarna, waren van *f* 100 tot *f* 160, der vaalmelkte in het voorjaar om vetgeweid of tot vroegmelking bij den stier gebragt te worden, van 15 tot 20 cents het halve Ned. pond en der vette koeijen voor den winter van 22 tot 25 cents, en der ossen van 25 tot 30 cents, zoodat men het gemiddelde weidegeld op 6 cents het halve Nederlandsche pond kon rekenen, bedragende dit voor eene koe van 700 halve Ned. ponden eene som van *f* 42, waardoor men nog goede rekening maakte, niettegenstaande den hoogen prijs, waarvoor men het mager vee had aangekocht.

De aanfokking is in eenige streken toegenomen, in andere verminderd, ten gevolge van eene meerdere uitbreiding, die aan de bouwlanden gegeven is. Het geheel getal runderen verschilt van dat in 1855 niet meer dan 1438, daar er toen 103,039, thans 101,601 waren.

Even als wij over 1855 gedaan hebben, laten wij ook hier weder den uitvoer uit de gemeente Aduard als een enkel voorbeeld van productie volgen. Die uitvoer bestond uit 247 melkkoeijen, 529 vette runderen, 1083 schapen, 299 lammeren, 53 paarden en geen veulens; terwijl er 795 vierde tonnen boter werden gemaakt, die meest alle door opkoopers opgekocht en naar Friesland vervoerd werden.

Ook uit andere gemeenten van het Westerkwartier wordt de opmerking gemaakt, dat én veel vee én veel boter onmiddellijk naar Friesland en van daar naar Engeland gaat, zonder te Groningen ter markt gebragt te worden. Als medeoorzaak van dit voor vele ingezetenen in dit gewest zeer voelbaar kwaad wordt de verkeerde gewoonte der kooplieden aan de markt te Groningen opgegeven, die in strijd met het reglement steeds van ieder vat, hoe goed ook van kwaliteit, een pond korten voor den afloop van de pekel zoo het heet. Aangezien nu dit door de opkoopers niet geschiedt en deze voor de beste boter ook wel hoogeren prijs dan den marktprijs geven, zoo zijn er vele boterbereiders, die zich genoemde korting niet willen laten welgevallen en hunne boter steeds alleen aan rondreizende opkoopers overdoen.

Zuivel is er in genoegzame hoeveelheid gewonnen en de ongekend hooge prijzen der boter, *f* 37,00 tot *f* 45,00 de ¼ ton, maken dit tot een der allervoordeeligste deelen van den landbouw.

Kaas wordt er weinig en alleen voor eigen gebruik gemaakt.

Paarden zijn algemeen gezond gebleven. Hunne aanfokking was iets grooter dan in het vorige jaar, doch evenwel niet genoeg tot eigene behoefte, daar er jaarlijks een aanzienlijk getal veulens van elders en vooral uit Drenthe wordt ingevoerd. Van Augustus 1855 tot Augustus 1856 zijn er aangegeven 2646 gedekte merriën.

De prijzen waren het gansche jaar door hoog. Voor beste werkpaarden besteedde men *f* 500,00 tot *f* 325,00 en voor tuigpaarden, voor Holland of voor het buitenland bestemd, *f* 400,00 tot *f* 500,00 of soms nog meer. Jongere paarden naar evenredigheid: de beste merrieveulens b. v. in het najaar voor *f* 130,00 tot *f* 150,00. Wij willen hopen, dat deze aanzienlijke prijzen de aanfokking zullen bevorderen en dat men daarbij, zoo als het behoort, ook op de goede eigenschappen der fokmerriën acht zal geven, waarvan de beste thans nog steeds te veel naar elders worden verzonden.

In het Oldambt worden de zoogenaamde bovenlandsche (Batjadingerlandsche) paarden in het bijzonder tot hooge prijzen verkocht en daaronder enterveulens voor eene alhier ongehoorde som van *f* 300,00.

Door den overvloed van klaver en ander voeder voor de paarden en door den gunstigen herfst, waardoor het akkerwerk geregeld konde voortgaan, zijn de paarden ook in het najaar in goeden staat weder op stal gekomen.

Schapen. Met uitzondering van eenige weinige gevallen van het *ongans* of zoogenaamde galligheid in de lagere streken, zijn zij algemeen gezond gebleven en tot hooge prijzen voor den nog steeds voortdurenden uitvoer naar Engeland verkocht.

Voor vette schapen besteedde men *f* 12,00 tot *f* 18,00, voor weideschapen *f* 7,00 tot *f* 9,00. Voor kruislingen van Leicesterschapen werd zoowel voor de vette als voor de weideschapen steeds een vierde meer betaald.

De wolopbrengst was in het Westerkwartier niet groot, 4 tot 5 Ned. ponden van ieder schaap. De wol werd voor *f* 1,15 tot *f* 1,20 het Ned. pond verkocht.

In het Westerwoldsche worden de schapen alleen om den mest in groote kudden aangehouden; want hunne opbrengst is gering; jaarlijks 1 lam en ¾ Ned. pond wol, een groot verschil voorzeker bij de overige streken van dit gewest. Hunne voeding en verdere verzorging wordt om deze geringe opbrengst hier dan ook wel eens verwaarloosd.

Varkens. In het westen en noorden der provincie heeft de varkensziekte weder op vele plaatsen geheerscht; maar het geheele zuiden en zuidoosten, met name de zandstreek van het Westerkwartier, de Veenkoloniën, het Oldambt en Westerwolde zijn daarvan vrij gebleven.

De prijs der varkens en van het spek is bij voortduring zeer hoog.

In het voorjaar golden de biggen *f* 6.00 tot *f* 7.50 en in het najaar was de prijs van het spek *f* 50.00 tot *f* 65.00 de 100 Ned. ponden.

De aanfokking voldoet alsnog niet aan de behoeften, daar er jaarlijks duizenden uit Drenthe en zelfs uit Overijssel in de provincie Groningen worden aangebragt. — Westerwolde echter levert aan het Oldambt ook jaarlijks een vrij aanzienlijk aantal jonge varkens.

Het mesten is over het geheel wel geslaagd en wegens de genoemde nog steeds zeer hooge prijzen in het najaar met bijzonder voordeel.

Pluimgedierte. Hieromtrent zijn ons geene bijzonderheden medegedeeld, behalve dat in het noorden der provincie de broedsels jonge kalkoenen op eenige plaatsen mislukt zijn en dat te Zuidbroek en te Groningen thans niet alleen de Cochinchina- maar ook de Brahma-poutra-hoenders zuiver aangehouden worden. Het blijkt, dat de Cochinchina-hoenders wel eenigzins gevoelig zijn voor de koude, maar dat zij bij goede voeding zwaar worden en zeer vele eijeren leggen.

Bijen. De weinige warmte en de vochtige weêrsgesteldheid zijn voor de bijenteelt ongunstig geweest. De klagten hierover waren algemeen. Statistieke opgaven zijn ons niet uit alle gemeenten gezonden en in eenige derzelve is de bijenteelt dan ook van zeer gering belang.

Als voorbeelden der verhouding van gewonnen honig en was, willen wij dit voor enkele gemeenten, waar de bijenteelt eenigzins aanmerkelijker is, uit de ons daaromtrent gegevene berigten in het kort opgeven.

Grootegast 1000 pond honig en ruim 100 pond was.
Leek 2100 » » » » 200 » »
Marum 5660 » » uit 800 korven.
Midwolde 1800 » » 50 pond was uit 400 korv.
N. Pekela 5560 » » 306 » » (terwijl er 1354 korven voor het volgend jaar zijn opgezet).
Scheemda 652 korven.
Vlagtwedde 2200 pond honig en 78 pond was.

Een algemeen overzigt is hieruit niet op te maken en dit nog te minder, omdat de bijenhouders in vele streken van dit gewest vreemden zijn, die om de honigwinning hier slechts tijdelijk met hunne korven vertoeven.

MIDDENPRIJZEN VAN GRANEN, ZADEN EN OLIE, OP DE MARKT TE GRONINGEN, IN IEDERE MAAND VAN HET JAAR 1856.

Soort van Granen.	Gewigt.	Januarij.	Februarij.	Maart.	April.	Mei.	Junij.	Julij.	Augustus.	September.	October.	November.	December.
Roode Tarwe .	70 ℔	*f* 13-20	*f* 11-55	*f* 11-60	*f* 11-25	*f* 11-95	*f* 12-90	*f* 13-45	*f* 12-25	*f* 12-70	*f* 11-35	*f* 10-00	*f* 9-50
Witte dito . .	68 »	11-45	10-90	10-80	»	»	»	»	»	12-10	11-00	»	8-30
Rogge	66 »	10-10	8-90	8-90	8-25	8-95	9-20	9-95	9-20	8-70	8-30	7-50	6-40
Gr. Z. Boekweit	64 »	7-80	7-15	7-30	7-35	7-85	8-60	10-00	8-80	8-30	7-35	6-75	6-30
Veen dito . . .	64 »	7-60	6-90	7-10	7-15	7-65	8-40	9-80	8-60	8-10	7-45	6-55	6-20
Winter-Gerst .	54 »	6-30	5-75	5-40	5-10	5-65	6-00	6-50	6-20	6-20	6-20	5-25	4-70
Zomer dito . .	56 »	5-70	5-15	5-05	4-95	5-50	6-05	6-65	»	6-40	6-20	5-35	4-65
Knobbe dito .	60 »	6-90	6-15	6-00	5-65	6-20	6-50	7-00	»	6-80	6-70	6-15	5-50
Dikke Haver .	45 »	4-00	3-80	3-75	3-65	3-90	4-40	4-50	4-50	4-50	4-50	4-00	3-70
Witte Voer dito	38 »	3-40	3-10	3-05	3-00	3-15	3-60	3-85	3-90	4-00	3-65	3-20	2-80
Zwarte dito . .	40 »	3-45	3-10	2-95	2-95	3-30	3-70	3-95	3-95	4-15	3-80	3-40	2-90
Koolzaad . . .	per mud.	17-00	16-00	15-25	»	»	»	»	15-80	15-50	15-60	»	»
Paardenboonen	» »	7-70	6-80	6-80	6-70	6-60	7-00	7-20	7-50	8-00	7-30	7-00	6-00
Raapolie . . .	per vat.	53-00	46-00	47-00	45-50	44-50	45-00	50-00	49-00	48-50	48-00	51-00	48-50
Lijnolie	» »	41-00	36-00	36-00	34-00	32-50	34-00	36-50	38-00	39-50	45-00	45-50	39-00

Hoofdstuk XIV bespreekt de *verveeningen, jagt en visscherij.* Wat de lage veenen betreft, het aantal der door den Koning verleende vergunningen tot verveeningen bedroeg 18 uit eene oppervlakte van 2 bunder 44 roeden 92 el. De hoeveelheid getrokken turf bedroeg 230.311 ton. De middenprijs van den bargerturf is geweest 47½ cent per ton, van den sponturf 48½ cent. Het aantal arbeiders voor de veenderijen bedroeg 409.

Het steken van turf uit de hooge veenen is zeer in uitgebreidheid toegenomen. De hoeveelheid turf namelijk, die in den loop des jaars uit de hooge veenen in de verschillende gemeenten geveend is, bedroeg, wat de tweede soort, eerste klasse betreft, 705,313 ton, en wat de tweede soort, derde klasse aangaat, 2,738,018 ton. Dit geeft in vergelijking met 1855 eene vermeerdering van de eerste soort met 173,503 ton en van de laatste met 648,294 ton. Deze vermeerdering is een gevolg van de hooge prijzen, die voor den turf waren te bedingen. Belangrijk zijn de voordeelen die dit voor de verveeners hebben opgeleverd. Een gevolg daarvan is dan ook, dat de veenen nog nimmer zoo duur zijn verkocht als dit jaar. De prijzen liepen zeer uiteen, en bedroegen 10 tot 50 cent de ton. Het getal arbeiders in de onderscheidene veenen bedroeg 3700.

De staat van het jagtveld was over het algemeen voordeelig. In evenredigheid van de laatste jaren neemt het wild toe.

In het jaar 1856 zijn in deze provincie afgegeven 258 groote en 9 kleine jagtacten en 129 groote en 647 kleine vischacten, te samen 1043, zijnde 205 meer dan in 1855. Er hadden 323 bekeuringen plaats, dat is 88 meer dan in het vorige jaar. Het getal schadelijke dieren, waarvoor premiën zijn uitgereikt, is als volgt: 86 vossen, 10 marters, 105 bunsings, 332 wezels, 156 valken, 1 havik en 2 wouwen; de som der premiën bedroeg *f* 252.80. Volgens de zoo naauwkeurig mogelijk ingewonnen berigten mag men het er voor houden, dat in dit jaar op wettige wijze zijn bemagtigd: 8000 hazen, 14800 patrijzen, 70 korhoenders, 125 houtsnippen, 1200 eenden, 500 watersnippen. In de kooijen zijn ongeveer gevangen 4000 eenden, 2000 talings, 3500 smienten, 1000 pijlstaarten; met slagnetten 1000 ganzen, 250 eenden, 450 smienten, 300 kemphanen.

De berigten omtrent de visscherij zijn veel gunstiger dan over de laatste jaren; de vermeerdering van visch wordt voor een deel toegeschreven aan de sedert een paar jaren bepaalde latere opening der visscherij. Volgens de ingekomen berigten is in 1856 op wettige wijze gevangen: 18000 Ned. pond snoek, 5000 pond baars, 22000 pond witvisch, 2000 pond aal.

De ontvangst ter zake der jagt en visscherij heeft bedragen *f* 9026.18, de uitgave *f* 4831.19½.

De gezamenlijke opbrengst van den zeevisch is geweest *f* 21,679.50.

Hoofdstuk XV bespreekt de *ambachts- en fabrijksnijverheid.* Gering, in vergelijking van elders, is in deze provincie de fabrijksnijverheid. De fabrijken, die er bestaan, blijven bestaan en werken geregeld voort. Aan uitbreiding wordt weinig gedacht; de fabrijkarbeid schijnt niet in den geest der bevolking te liggen. Vermogenden leggen daarin niet hunne kapitalen; de arbeidende klasse is meer in andere vakken bezig, en van daar dat het gemis van deze afdeeling der nijverheid niet of in geringe mate wordt gevoeld.

Het aanwenden der stoomkracht heeft in den jaarkring, waarover dit verslag loopt, eenige uitbreiding erlangd, maar heeft nog geene belangrijke hoogte bereikt.

Alleen het bouwen van olie-, pel- en houtzaagmolens en het oprigten van steenbakkerijen is toegenomen. Hier is even als bijna overal elders in Nederland in den regel de molenaar tevens handelaar. Bij het groote aantal van die trafijken, die thans in dit gewest bestaan, zijn het belangrijke takken van nijverheid en handel geworden.

Bij de fabrijkanten, welker productie aan accijnsen is onderworpen, is de klagte algemeen over de belemmeringen, die zij daardoor ondervinden in eene vrije werking hunner fabrijken. Die belemmeringen staan niet zelden eene verbetering van hun fabrijkaat en de meest voordeelige wijze van werken in den weg.

De ambachtsnijverheid mag zich in eenen bestendigen bloei verheugen, hetgeen een gevolg is van den algemeen gunstigen staat van den landbouw. Voortdurend blijft de klagte over onbekwaamheid der werklieden. Die klagt is algemeen; zij wordt ook elders gehoord.

De arbeidsloonen zijn langzamerhand verhoogd en is er meer evenredigheid gebragt tusschen loon en arbeid. Met het oog op de tegenwoordige duurte der levensmiddelen, inzonderheid die van het dierlijk voedsel, was die verhooging noodzakelijk geworden en bij de welvaart, die onder vele standen der maatschappij bestaat, is er gelegenheid om die verhooging eene duurzame werking te verzekeren.

Blijkens den staat van de voornaamste fabrijken en trafijken die men in 1856 in deze provincie aantrof waren er 39 houtzaagmolens, 3 houtzaag- en koren-, 2 houtzaag- en oliemolens, 1 houtzaag- en pelmolen, [illegible] en pelmolen, 161 koren- en pelmolens, 14 oliemolens, 2 olie- en pelmolens, 22 pelmolens, 112 ros- boekweit- cichorei- en mosterdmolens, verder 160 leerlooijerijen, 88 scheepstimmerwerven, 69 kalkbranderijen, 51 steen- en pannebakkerijen, 46 touwslagerijen, 29 cichoreibranderijen, 24 bierbrouwerijen, 11 vellenblooterijen, 7 aardappel- en likeurstokerijen, enz. Deze fabrijken werkten gezamenlijk met 1522 volwassen mannen en 89 vrouwen en met 304 kinderen. 21 stoomwerktuigen werden hierin gebezigd.

Hoofdstuk XVI gaat den toestand van *handel en scheepvaart* na. De kleinhandel heeft een vrij levendig vertier gevonden, vooral de manufactuurhandel, die tot eene tot dus verre ongekende hoogte is opgevoerd, wat niet het minst aan de welvaart van den landbouwenden stand moet worden toegeschreven.

De graanhandel heeft in 1856 groote fluctuatiën ondergaan. Het jaar opende met volslagen onzekerheid ten aanzien der op dien handel zooveel invloed uitoefenende politieke gesteldheid van geheel Europa. Bij die onzekerheid voegde zich een hoog standpunt der prijzen van alle artikelen, veroorzaakt èn door min gunstige oogsten èn door den oorlog, die de aanvoeren van granen uit Russische havens belemmerde. Toen dus de tijding van den vrede kwam, ondergingen de granen, vooral de rogge, eene gevoelige daling.

Het verslag van den buitenlandschen handel is gelijkluidend aan dat, 'twelk voorkomt in het door burg. en weth. aan den raad gedaan verslag van den toestand der gemeente Groningen, weshalve wij hier verwijzen naar ons nommer van den 1sten Mei. Hetzelfde geldt van het verslag van de buitenlandsche scheepvaart.

In weerwil van den min gunstigen toestand der scheepvaart werd de scheepsbouw voortdurend zeer sterk gedreven en vonden de gebouwde schepen goeden aftrek, niettegenstaande de zoo hooge prijzen van timmerhout en vele scheepsbenoodigdheden. Blijkens een overzigt van den scheepsbouw over de jaren 1853 tot 1856, bedroeg het aantal gebouwde schepen in 1853 nog 83 met 6787 roggelasten, terwijl dit in 1856 was 107 met 9576 roggelasten of 13,398 tonnenmaat; voor 1857 zijn in aanbouw 125 schepen met 10,471 roggelasten.

Nog wordt onder dit hoofdstuk medegedeeld een staat van de voornaamste handelsartikelen in of uit de havens en kantoren dezer provincie gevoerd.

Hoofdstuk XVII bespreekt nog kort eenige inrigtingen met de uitoefening van handel en andere bedrijven in verband staande. De broodzetting is in 1855 in drie gemeenten opgeheven, terwijl die in twee gemeenten weder is ingevoerd. Zij bestaat dus nog in 19 gemeenten van dit gewest. Uit een staat van het aantal botervaten in iedere gemeente geijkt, blijkt dat het aantal ¼ tonnen bedroeg 3792, ⅛ tonnen 7728, $\frac{1}{16}$ tonnen 1746. Voor dit totaal van 13266 is aan ijkloon genoten eene som van *f* 739.97.

Het verslag eindigt met deze woorden:

» Zoo hebben wij weder de taak volbragt, ons door de wet opgelegd.

» Wij gelooven, dat gij in onze mededeelingen de bevestiging zult hebben gelezen van datgene, wat wij bij het begin van ons verslag hebben gezegd ten aanzien van den toestand van ons gewest; dat gij overtuigd zijt van de zorg, welke overal wordt gedragen voor de bevestiging en vermeerdering van de zedelijke en stoffelijke welvaart der bevolking.

» Onnoodig is het, u te dezer gelegenheid op nieuw de belangen aan te bevelen, die gij geroepen zijt te bevorderen, want de Provinciale Staten van Groningen hebben ten allen tijde getoond den omvang te begrijpen van den werkkring, die hun is aangewezen, en aan dat begrip den moed gepaard, om gewigtige maatregelen te nemen en te helpen uitvoeren.

» Ook nu weder vertrouwen wij op uwe medewerking in alles, wat de welvaart van onze provincie kan vermeerderen, ten einde onder Hoogeren zegen te zamen voort te gaan op den weg tot volmaking van datgene, wat daarvoor vatbaar is en door onze vereenigde pogingen kan worden verkregen."

Te *Groningen*, bij de Erven C. M. VAN BOLHUIS HOITSEMA.

... Heiseportenboog in het loopende diep te ... zijn hulpgeschreeuw schoten onderscheidenen toe. ... nog al eenigen tijd duurde voordat men ... wal had, was bijna geen leven meer in hem ... Door spoedig aangebragte geneeskundige hulp ... hem echter weder in het leven terugroepen. Hij ... naar het akademisch gasthuis vervoerd.

— Door de politie alhier is aangehouden een meisje genaamd ..., hetwelk uit eenen winkel een hoedje en onderscheidene ... lint had ontvreemd en verkocht.

— Uit *Scheemda* wordt ons gemeld, dat door den ..., die in de laatste dagen gevallen is, al de gewassen ... verkwikt zijn, maar een verblijdender aanblik ... dan men had durven verwachten. Wat van de tuin... door de aanhoudende droogte ontijdig geel was gewor..., heeft zijne frissche groene kleur na geleschten dorst ... De aardappelen, waarin tot nog toe geen spoor ... ziekte te bespeuren is, staan welig en in vollen bloei. ... zij van ziekte bevrijd, dan laat zich hopen en ver..., dat zij een ruim beschot zullen opleveren. De veld..., waarvan een gedeelte der bloesems door de hitte ... was, beginnen aan den top des stengels met talrijke ... bloesems te prijken. Ook het graan dat nog groeijende ..., is als verjongd en met kracht versterkt. Al laat het zich ... ontveinzen, dat door de langdurige droogte aan onderschei... gewassen nadeel toegebragt is, zoo gelooven wij toch, ... de landman zich bij verder gunstig weder, in eenen geze... oogst zal kunnen verblijden.

— Donderdag l.l. had te *Scheemda*, onder begunstiging van ... gunstig weder en ten aanschouwen van eene talrijk toe... menigte bezoekers, de vroeger aangekondigde hard... plaats. Negen paarden, meestal beroemde dravers, ... naar prijs en premie. De eerste, bestaande in een keurig ... zilveren theeservies, werd behaald door den heer J. ..., van den Ham, met den zwarten ruin *van Spijck* ..., door den eigenaar zelven bereden; terwijl de premie, ... bestaande in een dito tabakskomfoor, werd toegekend aan den heer H. Eskes, van Kollum, die dezelve behaalde met den ..., langst. ruin *de Paauw*, bereden door den pikeur H. ... Met eene gepaste toespraak werden de prijzen na ... door den heer S. Sijpkens aan de over... uitgereikt, en op vrolijke wijze werd dit volksfeest ... met een bal, ten huize van de wed. Tiddens te ... besloten.

— Het onweder van l.l. Zondag heeft ook een menschen... gekost. De landbouwer G. J. Snellink te Markelo ... in een hooiland werkzaam, toen hij voor het opkomende ... willende schuilen, achter een hooiopper ging zitten, ... hij door den bliksem getroffen werd en op de plaats ... bleef.

Gemeenteraad van Groningen.

Zitting van Zaturdag den 11den Julij.

Aanwezig: de heeren Slot, Trip, Oudeman, Muller, v. Ittersum, Roelfsema, Doornbosch, van Houten, de Sitter, Cremers, Mesdag, Swaagman, v. Swinderen, Meijer, Geertsema, Dommering, v. Heijningen Bosch, de la Faille en v. Imhoff.

Aan de orde wordt gesteld:

1) *Benoeming van de bureaux van stemopneming voor de verkiezing van leden van den raad.* Tot leden van het eerste bureau worden benoemd de heeren van Heijningen Bosch en Swaagman, tot plaatsvervangers van Houten, van Ittersum en Muller; tot voorzitter van het tweede bureau Cremers, tot plaatsvervangend voorzitter van Imhoff, tot leden de Sitter en Edelinck, tot plaatsvervangers van Swinderen, Roelfsema en Trip.

2) *Ontwerp eener verordening op het waag- en boterhuis.* — Op de vroeger vastgestelde verordening zijn door Ged. Staten eenige bedenkingen gemaakt, die in handen zijn gesteld van de commissie, bedoeld bij art. 166 der gemeentewet. Deze heeft, in overleg met burg. en weth., eene nieuwe verordening gemaakt, alsook eene instructie voor den ambtenaar in dienst bij het waag- en boterhuis. — Zal rondgaan bij de leden.

3) *Rapport op het adres van Teschuath-Israël om tegemoetkoming in de kosten van inrigting harer begraafplaats.* — Overeenkomstig de conclusie van dit rapport, wordt besloten afwijzend op dat adres te beschikken.

4) *Rapport op de door verschillende personen ingediende adressen betrekkelijk hunnen aanslag in den stedelijken omslag.* — Dienovereenkomstig besloten.

5) *Rapport van den raadsgecommitteerde over de sleepstoombootmaatschappij.* — De heer Dommering deelt hierin mede, dat op de vergadering van aandeelhouders, den 17den Junij gehouden, het bestuur de rekening en verantwoording over 1856 heeft ingediend. Evenmin als in het voorgaande jaar kon ook nu weder eene uitkeering worden gedaan; de rekening toonde toch een nadeelig saldo van *f* 500 aan. De dienst van stoomsleepboot voldoet voor zoover men kan nagaan, vrij goed. Meer en meer was men echter tot de overtuiging gekomen, dat de capaciteit der sleepboot niet voldoende was voor de behoefte. Dit had dan ook doen zien, dat de dienst niet kon blijven bestaan, weshalve besloten was haar in den loop des jaars te ontbinden. Het bestuur is met de liquidatie belast. Ten slotte drukt de verslaggever zijn leedwezen uit, dat deze voor handel en scheepvaart zoo belangrijke onderneming zal dienen te worden gestaakt, te meer daar de hooge regering door de verbetering van het loodswezen zooveel gedaan heeft om het Friesche Gat bevaarbaar te maken. — Voor notificatie aangenomen, terwijl de heer Dommering voor de genomene moeite wordt bedankt.

6) *Adres van* G. K. de Vries, *scheepsbouwer aan het Zuiderdiep, zich beklagende over het geraas en het gevaar voor brand, dat hem dreigt door de onmiddelijke nabijheid van de stoomfabrijk der heeren* Slotemaker, Hordijk & Co. — Burg. en weth. hebben een onderzoek naar de klagten van adressant ingesteld, en is hun daarbij gebleken, dat er werkelijk gevaar voor brand bestaat, wegens het sterk stoken onder een houten afdak. Daar genoemde adressanten bij hunne concessie geen verlof verkregen hebben tot het uitoefenen eener smederij op bedoelde plaats, hebben burg. en weth., ingevolge het kon. besluit van den 31sten Jan. 1824, hen aangeschreven daarmede binnen 24 uur na de sommatie op te houden, en is van dit besluit aan den adressant mededeeling gedaan. — Voor notificatie aangenomen.

7) *Verzoek van* H. J. van Munster *tot het oprigten eener dare of eest.* — Onder dankbetuiging voor de hem verleende vergunning tot die oprigting, zegt hij later te hebben besloten de eest op eene andere plaats op te rigten, waartoe hij weder de vergunning van den raad vraagt. Er is proces-verbaal *de commodo et incommodo* opgemaakt, en adviseert de wethouder Trip het verzoek toe te staan, onder voorwaarde, dat de schoorsteen tot 11 el opgebouwd en het werk onder aanwijzing van den bouwmeester uitgevoerd worde. — Toegestaan.

8) *Rapport, betrekkelijk de voorstellen ter verbetering van de kanalen in de provincie Groningen.* — Dit hoogst belangrijk rapport is gedrukt, even als de missive van de kamer van koophandel, naar aanleiding waarvan het rapport is opgemaakt. Alleen de conclusie van het rapport der commissie wordt gelezen. Deze luidt aldus:

„Overeenkomstig het bovenstaande en op grond van dit ons berigt, hebben wij de eer aan te raden, dat de Raad:

1) verklare, dat het plan van werken, vastgesteld door de staten der provincie Groningen den 22sten October 1856, en aan den raad medegedeeld bij missive van heeren gedeputeerde staten van den 12den Maart 1857, no. 68, is voordeelig voor de gemeente Groningen en wel in die mate, dat de bijdrage van *f* 300,000 daarbij gebragt ten laste van de gemeente Groningen, door den raad onder de vereischte hoogere goedkeuring wordt toegestaan, in het vertrouwen en onder de voorwaarden uitgedrukt in het tweede lid van dit besluit;

2) aan heeren burgemeester en wethouders opdrage, om aan heeren gedeputeerde staten, in antwoord op hunne missive van den 12 Maart 1857, no. 68, te berigten:

dat de raad, — zich onthoudende van een onderzoek nopens de vragen of de kosten der ontworpen werken goed zijn geraamd; of de benoodigde werken alle zijn vastgesteld; of de middelen zullen worden gevonden; of in 't algemeen bij de uitvoering andere bezwaren mogen worden verwacht, dan die de gemeente Groningen bepaaldelijk betreffen, en nopens alle dergelijke punten behoorende tot het gebied van het provinciaal gezag, — meer bepaaldelijk heeft gemeend te moeten beoordeelen, of de vastgestelde werken zijn voordeelig voor de gemeente Groningen, en zoo ja, of ze het zijn in die mate, dat de raad, boven het aandeel in de provinciale lasten, eene afzonderlijke bijdrage van 3 ton dient te geven;

dat de Raad zich grootendeels vereenigt met het advies der kamer van koophandel en fabrijken te dezer stede, vervat in hare missive van den 22sten Junij l.l., en door haar eenstemmig gegeven;

dat deze kamer daarin eenige wenschen uit, en tevens eenige voorwaarden opgeeft, welke zij noodig acht aan het geven van deze 3 ton te doen verbinden;

dat de Raad, hoezeer vele dezer voorwaarden hem schijnen reeds in het plan zelf te zijn vervat en vervuld, evenwel het van zijn pligt heeft geacht ze, mits niet strijdende tegen de billijkheid, nog bepaaldelijk te moeten uitdrukken, om de gemeentelijke handel en nijverheid gerust te stellen; dat hij bovendien de aandacht nog op een paar andere punten heeft gevestigd;

dat de Raad mitsdien uit den wensch:

1) dat het kanaal naar de Eems verbonden worde met de Stads havens door middel van de Zuiderhaven;

2) dat het Hoendiep worde gebragt op de diepte bepaald voor de Friesche kanalen van 1.90 el;

dat de Raad vertrouwt:

1) dat de provincie, door eene afleiding naar het Reitdiep, zal waken tegen eene sterke en voor de scheepvaart hinderlijke afstrooming op het kanaal naar de Eems, en daardoor tevens zal bevorderen de zuiverheid der kanalen binnen deze gemeente;

2) dat het provinciaal gezag door dergelijke middelen zal bevorderen de openhouding van de buitengeul van het Reitdiep.

3) dat het gewestelijke gezag de toelating van schroefstoombooten op het nieuwe kanaal, tot in de havens van Groningen, door alle dienstige middelen zal bevorderen;

4) dat het provinciaal gezag, onder het onderhoud van de vastgestelde werken, bepaaldelijk zal begrijpen de zorg voor het openhouden der buitengeul van het nieuwe kanaal op de voor de scheepvaart vereischte diepte;

dat de Raad zich verpligt acht, schoon grootendeels ten overvloede, als voorwaarden aan het subsidie van 3 ton te verbinden:

1) Het behoud van het Reitdiep als tijdelijk hulpmiddel voor de thans daarop uitgeoefend wordende groote scheepvaart, en dat te dien einde in de bepaalde breedte der sluizen geene verandering worde gemaakt;

2) het behoud in het Reitdiep, hoe dan ook en ook bij afstrooming, van eene diepte van 1.80 el, benoodigd voor de tjalkvaart, althans tot dat het pand tusschen Stroobos en Dockum en Friesland op de vereischte diepte zal zijn gebragt;

3) een doelmatig ingerigt verbindingskanaal tusschen den nieuwen waterweg naar de Eems en de stadshavens, hetzij om de stad, hetzij door de Zuiderhaven;

4) in de lig-, laad- en losplaats ten zuiden van de stad, behalve den weg, eene kade benevens eene uitdieping, die de schepen veroorlooft aan de kade te liggen;

5) in verband met het voorgaande, zoodanige breedte van de lig-, laad- en losplaats, die veroorlooft, dat, behalve het aan de kade liggend schip van de grootste soort, twee dergelijke elkander voorbijvaren, en dat ook schroefstoombooten in dezelve op twee plaatsen kunnen wenden;

6) voor het nieuwe kanaal en het verbindingskanaal eene breedte van 10 el op den bodem, met eene glooijing van 2 op 1;

7) voor de sluis te Delfzijl eene schutruimte van 50 el in de lengte;

8) eene bepaling, dat op het nieuwe kanaal geene kanaal- of bruggelden, en geene andere sluisgelden zullen worden geheven, dan te Delfzijl, die in billijke verhouding staan èn tot de werkzaamheden van het schutten, èn tot de kosten van onderhoud der sluiswerken;

9) eene bepaling, dat het nieuwe kanaal op de vastgestelde diepte zal worden behouden, en dat het daarop vastgestelde Winschoterpeil niet zal worden verlaagd zonder toestemming van de gemeente Groningen;

10) eene bepaling, dat, wanneer de uitvoering van het plan eenige verandering in de sluizen, kanalen of andere soortgelijke bezittingen der gemeente mogt noodzakelijk maken, de kosten onder die van het plan zullen worden begrepen;

11) eene verklaring, dat de gemeente niet vrijwillig kan toestemmen tot eene verlaging van het peil beneden het Boven-Wildervankster verlaat;

12) eene bepaling, dat aan de gemeente op billijken voet zullen worden vergoed de gronden benoodigd voor den dijk en de afleiding der Munnekezijlster rijt bij Zoutkamp;

13) eene bepaling, dat, indien de gemeente Groningen, ten gevolge van dit plan mogt verliezen eenige watertollen of soortgelijke inkomsten, in verband staande met het onderhoud van kanalen, bruggen, sluizen of andere dergelijke werken, dit onderhoud op de provincie zal overgaan en over eene billijke vergoeding der kosten van daarstelling zal worden onderhandeld;

dat de raad, in dit vertrouwen, heeft besloten, onder de boven uitgedrukte voorwaarden en onder de vereischte hoogere goedkeuring, eene bijdrage van *f* 300,000 te geven voor het plan van werken door de staten dezer provincie vastgesteld, bij hun besluit van den 22sten October 1856 en door heeren gedeputeerde staten medegedeeld bij hunne missive van den 12den Maart 1857, no. 68."

Hierop worden de deuren gesloten tot het houden eener geheime zitting. Bij de heropening der deuren wordt besloten de stukken naar de afdeelingen te verzenden. Ten gevolge van de trekking behooren tot de eerste afdeeling: de heeren Dommering, Wichers, Quintus, Cremers, Meijer, van Heijningen Bosch, Swaagman, Roelfsema, de Sitter en de wethouder Trip; tot de tweede afdeeling: de heeren Edelinck, Geertsema, Mesdag, van Houten, van Ittersum, de la Faille, van Imhoff, Doornbosch, van Swinderen en de wethouders Oudeman en Muller.

Kerknieuws.

Meppel, 10 Julij. Ter vervulling van de vacature van derden predikant bij de Ned. Herv. gemeente alhier, is van wege den Koning, ter benoeming van een hunner, het volgende alphab. gestelde 12tal predikanten den breeden kerkeraad aangeboden, als: ten Bokkel, te Noood-Scharwoude; Clement, te den Helder; Damsté, te Koekange; Jelgersma, te Doeveren; Ris Lammers, te Eijerland; Lem, te Wilhelmina-Dorp; Meijer, te Leersum; v. Rijsoort, te St. Pancras; Scholten, te Lage-Zwaluwe; v. Setten, te Marken; Slothouwer, te Kuinre, en Tol, te Zevenhoven.

— Tot predikant bij de Herv. gemeente te Vlissingen is beroepen ds. D. Bresser, pred. te Streijen.

Erratum.

In de aanspraak, waarmede de commissaris des Konings de Statenvergadering opende, hebben wij z.ed. laten zeggen, dat de Staten in 1601 aan Slochteren een tromp voor de wolvenjagt hebben geleend. Wij worden verzocht dit te willen rectificeren; het was geen tromp, maar eene trom, waarvan gesproken werd.

TELEGRAFISCHE BERIGTEN.

MADRID, 10 Julij.

De rust is in de provinciën overal hersteld.

PARIJS, 11 Julij.

De Keizerin is heden, vergezeld door den minister van buitenlandsche zaken, naar Plombières afgereisd.

LONDEN, 11 Julij.

Het Hoogerhuis heeft gisteren de wet tot wijziging van den door de Parlementsleden af te leggen eed en weglating daaruit van de woorden » op het waar geloof van eenen Christen" *verworpen* met 173 tegen 138 stemmen. De voordragt heeft ook daarom schipbreuk geleden, omdat de R.-Katholijke leden van het Hoogerhuis zich bij de tegenstemmenden hebben gevoegd. Deze wilden niet, dat de eedsformule ten gevalle der Israëlieten alléén zou worden gewijzigd, terwijl de voor hen aanstootelijke woorden daarin bleven staan.

De minister voor de Indische zaken heeft de geruchten weersproken, dat de troepen die naar China waren afgezonden, op Ceylon teruggebleven zijn om van daar naar Indië te vertrekken.

'sGRAVENHAGE, 11 Julij.

De beraadslagingen over art. 22 van de wet op het lager onderwijs zijn heden ten einde gebragt. Het artikel is aangenomen met 45 tegen 20 stemmen, nadat vooraf daarin twee wijzigingen waren gebragt, de weglating n.l. van de tweede periode van alinea 2 en van de geheele alinea 4. De overige hierop voorgestelde amendementen zijn verworpen.

Effecten-Beurs.

AMSTERDAM, 11 *Julij.*

Nederland Werk. Schuld	à $2\frac{1}{2}$	pCt.	$63\frac{9}{16}$.
Dito Dito	» 3	»	—
Dito Dito	» 4	»	$96\frac{1}{4}$.
Oostenrijk Metalliek	» 5	»	$76\frac{1}{4}$.
Dito 1851 en 1852	» $2\frac{1}{2}$	»	$39\frac{3}{4}$.
Dito Nieuwe Litt. B	» 5	»	$87\frac{1}{2}$.
Dito Nation. Metall	» 5	»	$78\frac{1}{4}$.
Spanje Onbep. St.	» $1\frac{1}{4}$	»	$25\frac{7}{16}$.
Dito Binnenl	» 3	»	$37\frac{15}{16}$.
Portugal	» 3	»	$46\frac{1}{16}$.
Rusland Obl. *Hope* 1798 en 1816	» 5	»	$105\frac{1}{4}$.
Dito Dito 1828 en 1829	» 5	»	—
Dito bij *Hope*	» 4	»	$88\frac{1}{4}$.
Dito bij *Stieglitz*	» 4	»	—
N. Leening van 1855 bij *Stieglitz*, 5de serie	» 5	»	—
Dito 6de serie	» 5	»	$99\frac{7}{8}$.

LONDEN, 11 *Julij.* Consols $92\frac{3}{8}$.

PARIJS, 11 *Julij.* Fransche 3 pCt. 66.90.

WEENEN, 11 *Julij.* Metalliek 5 pCt. *f* $83\frac{3}{4}$. Nat. Leening *f* $85\frac{1}{4}$. Wissel op Londen *f* 10.09. Zilver *f* $4\frac{1}{4}$.

Aanbesteding.

Op Maandag den 20sten dezer, des middags te 12 uur, zal door den Commissaris des Konings in deze Provincie, of, bij deszelfs afwezigheid, door een der Leden van de Gedeputeerde Staten, in een der vertrekken van het Provinciehuis alhier, in het bijzijn van den Hoofd-Ingenieur van den Waterstaat in het 1ste District, onder nadere approbatie, in het openbaar, bij enkele inschrijving, worden aanbesteed:

1) *Het herstellen en onderhouden van de dijkgaten, enz. van het veer te* Wierum, *met de pont, sloep, enz., van den 1sten Julij* 1857 *tot ultimo December* 1859.

2) *Het aanleggen van stoepen van keibestrating op de afwegen aan den provincialen grindweg van* Appingedam *naar* Loppersum *met de zijtakken naar* Bierum, Spijk *en* 't Zandt.

3) *Het doen van herstellingen aan den steenen boog bij de* Poffert, *in den weg van* Groningen *naar* Stroobos.

De gadingmakenden kunnen van de begrootingen van kosten van voorschreven werken ter provinciale Griffie kennis nemen; terwijl het bestek op de gewone plaatsen ter lezing ligen, en nadere informatiën kunnen worden aangevraagd bij den hoofd-ingenieur en bij den ingenieur van den waterstaat te *Groningen.*

ZEETIJDINGEN.

Binnengekomen.

AMSTERDAM 7 Julij, *Schotema* Castor en Pollux, Nizza; *Teensma* Cornelia, Nieuwendam; — 8 *v. d. Leij* Albert v. Panhuis, Nizza; *Boer* Magr. Antina, Cardiff; *de Haan* Victoria en *Schaap* Margaretha, Newc.; *Kooy* Pollux, *de Vries* Cornelia en *Kramer* Watergeus, Bat.; 9 *Ellens* Caroline Ellens, Santa Cruz de Cuba; *Wildeboer* Felicitas, Trapani; *Loorbach* Cath. Freerkina, Nizza; *Waterborg* Katharina, Brem.; *Kuiper* Gerrita Tetja, Hartlep.

TEXEL 8 Julij, *de Groot* Fosca Helena, Newyork; — 9 *de Jonge* Frouw. Elisab., Yarmouth.

HELVOET 8 Julij, *den Breems* Jersey Packet, Pernau.

NEWYORK 21 Junij, *Wessels* Kosmos, Bremen.

RIO DE JANEIRO 27 Mei, *Bouwmeester* Loopuit, Liverp.; *Nepperus T.zn.* Mercurius, Newport; — 28 *Sterkenburg* St. Helena, Macao.

PIRÆUS 25 Junij, *Kiers* Wijbrandus Udo, Antw.

LIVORNO 30 Junij, *Stuimer* Remilia Johanna, Amst.

FERNAMBUCK 2 Junij, *v. Wachtendonk* Speculant, Rott.

LONDEN 7 Julij, *Croes* Mentor, Workum.

ROCHESTER 4 Julij, *Kruithof* Courier, Rott.

DEAL 6 Julij, *Remmers* Edouard Marie, v. Rott. n. Bat.

In het KANAAL 30 Junij, *de Jonge* Annachiena, v. Napels n. Brem.

DUBLIN 4 Julij, *Bore* (?) Christina Elisab., Venetië.

KIRKALDY 2 Julij, *Giezen* Twee Gezusters, Arch.

ABERDEEN 2 Julij, *Mulder* Vr. Jantina, Petersb.

NORTH SHIELDS 6 Julij, *de Boer* Edouard, Antw.

HAMBURG 7 Julij, *Puister* Imkea Giezen, Zaandam; *Garms* Anna Margaretha, Brem.; — 8 *de Roth* Anna Sophia, Amst.

BRUNSHAVEN 8 Julij, *Reijer* Johanna Maria, Brem.

CUXHAVEN 7 Julij, *Kroon* Cornelia, Newc.; *Visser* Twee Alidas, Triest; — 8 *Prins* Heerenveen, Maracaibo.

BREMERHAVEN 6 Julij, *v. d. Werp* Christina, Amst.; *Koops* Catharina, Hamb.; — 7 *Kort* Pietronella en *Huisman* Itjea, Amst.; *de Jonge* Annechiena, Napels.

CAROLINERZIJL 3 Julij, *de Vries* Clara Catharina, Newc.

GOTHENBURG 4 Julij, *Scholtens* Alida Ikina, Petersb.

FREDERIKSTAD 26 Junij, *de Jonge* Goede Verwacht., *de Jonge* Margar. Hendr. en *Nieboer Jr.* Martha, Zwolle; *Blouw* Annegina, Groningen.

EMDEN 5 Julij, *Mulder* Margaretha, Amst.

SWINEMUNDE 6 Julij, *Martens* Cath. Cornelia, Brem.; *Brouwer* Agina Undia, Koningsb.

DANTZIG 5 Julij, *Olthoff* Abeldina, Stubbekjöbing; — 6 *Mooi* Hillech. Cath., Harlingen.

BOLDERAA 2 Julij, *Corporaal* Vr. Martha, Hamb.

STOCKHOLM 1 Julij, *v. d. Veen* 4 Gezusters, Thisted; *Naatje* Jan Hero en *Addens* Jantje Doornbos, Petersb.

NERVA 26 Junij, *Tap* Maria Beerta, *de Boer* Zwaant. Hendrika, *Pinksterboer* Geesina en *Stuit* Geerdina, Liverp.

KROONSTAD 29 Julij, *Lever* Hendrika, Liverp., — 30 *Teensma* Jonge Brechtus, Cadix; *Vegter* Beerta Schuringa, Bordeaux; *Vos* Katharina, Newc.; *Boekhout* Zeemeeuw, Hamb.; *Hoveling* Redite en *Muller* Harmina, Stockholm; — 1 Julij, *Wolthekker* Elisab. Ruardi, Liverpool.

ARCHANGEL 27 Junij, *Schaap* Maria Johanna, Amst.; *Lambach* de Gier en 28 *Barelds* Harmonie, Rott.; *Beekman* Stella Mettutina, Gron.; *Last* Maria Emelie, Antw.; — 29 *Regtdoorzee* Vertrouwen, Amsterdam.

Vertrokken.

AMSTERDAM 7 Julij, *Ouwehand* Preciosa, Lissabon; *Hazewinkel* Dolphijn en *Hazewinkel* Juffer Grietje, Petersb.; — 8 *Steenveld* Willem en Carel, Surin.; *Abrahamsen* Argo, Frederikstad; — 9 *Ruigh* Morgenster en *Arema* Vrije Fries, Arch; *Hofgaard* Thetis, Drammen; *Koopman* Trientje, Norden; *Tiktak* Jant. Fennech., avont.

IBRAILA 30 Junij, *Loodijzen* Gebroeders, Queenstown.

TRIEST 3 Julij, *Top* Willemina Egberdina, Antw.

CARDIFF 4 Julij, *Bouten* Samuel Hendricus, Hongk.; *Rotgans* Broedertrouw, Java; *v. d. Heldt* Maria Adriana, Singap.

GRANGEMOUTH 5 Julij, *Leewis* Arend. Cath., Arch.

HAMBURG 8 Julij, *Brouwer* Janna, Rott.

SWINEMUNDE 4 Julij, *Visser* Anna Sophia, Gron.; *van Reen* Vereeniging, Duink.

DANTZIG 3 Julij, *Stuitje* Cath. Luitgarda, Amst.; *Rasker* Leentje Dost, Koogerp.; — 4 *Hazelhoff* Vrede, Abeerzijl; *Stenger* Jacoba Margaretha, Petersb.

NERVA 27 Junij, *Mulder* Alida, Amst.

HOLTENAU (gepasseerd) 5 Julij, *Rozema* Adriana, v. Rostock n. Rott.; — 6 *Pluktje* Tetsia, v. Koningsb. n. Gron.; *Scholtens* Regina Hillegina, v. Windau n. Frederikstad.

RENDSBURG (gepasseerd) 2 Julij, *Kramer* Annette Catharina en *Kramer* Annette Jacobina, v. Stettin n. Weser; *Net* Jantina Margar., n. Windau; *v. Getzen* Harmonie, v. Brem. n. Stettin; — 3 *Bakker* Vr. Anna, v. Leeuw. n. Schleswig; — 5 *Mooi* Alida Folkers, v. Newc. n. Koppenh.; *Heins* Hendrika, v. Stettin n. Termunt.z.; — 6 *Prins* Roelfina, v. Dantz. n. Brem.

In lading.

LONDEN 4 Julij, *Kloekers* Lauwerzee, Buenos-Ayros.

LIVERPOOL 4 Julij, *Wegener* Vr. Martha, Petersb.; — 6 *Huisman* Hendrika, Petersb.; *Jonker* Sallandt, Petersb.

STOCKHOLM 2 Junij, *Reinders* Jacoba Geziena, Oostzee.

Zeilklaar.

LONDEN 7 Julij, *Balkema* Juffer Grietje, Petersb.

Groningen, 10 Julij. Vertrokken de nieuwgebouwde schooner-galjoot Efrina Kuiper, kapit. *P. K. Heikema*, van Sappemeer, met ballast naar Archangel.

Oostmahorn, 10 Julij. Ter reede gearriveerd den 9den, *Klein* de Jantina, Bremerhaven.

Vertrokken den 9den, *Luitjes* Barbera, Hamb.; — 10 *Kuipers* Anna Tedera, Londen.

Zoutkamp, 11 Julij. Gearriveerd den 10den, *Bolhuis* Gezina Margaretha, Newc.

Zeilklaar: *Scholtens* Robert, Lond.

Amsterdam, 9 Julij. De Ned. kof Aurora, kapit. *Leestuiver*, van Liverpool naar Nerva, is, volgens telegrafisch berigt van Reval, den 30sten Junij op Schalkgrond verongelukt, doch het volk gered en een gedeelte der lading en van den inventaris geborgen.

— Aangaande het schip Cornelia, kapit. *Schagen van Leeuwen*, van hier naar Batavia, op zee verbrand (zie ons vorig no.), wordt, volgens brief van den kapitein, in dato Fernambuck den 12den Junij, gemeld, dat in den avond van den 27sten Mei, op 7° 40′ Z.Br. en 32° 40′ W.L., de brand in het voorruim was ontstaan en zoodanig toegenomen, dat men, niettegenstaande alles ter blussching, zoo met de brandspuit als met afsluiting van versche lucht, had aangewend, genoodzaakt was geweest den volgenden dag het schip, waarvan reeds de boeg was doorgebrand, en dat vervolgens des morgens te 11 uur wegzonk, met de booten te verlaten; na veel moeite en nadat eene boot, waarin zich 6 personen bevonden, was omgeslagen, doch die gered waren, had men den 29sten Mei Gamella di Barra Granda bereikt, van waar zij den 2den Junij per Braziliaansche kust-stoomboot zijn vertrokken en behouden aangekomen te Fernambuck. Alleen de scheepspapieren en de instrumenten waren geborgen; de oorzaak van den brand was onbekend.

— Het schip 3 Gebroeders, kapit. *Legger*, van Londen naar Lubeck, laatst van Delfzijl, is, volgens berigt van Norden van den 7den Julij, te Greetzijl met schade binnengebragt.

— Het schip Gezina, kapit. *de Boer*, met rogge van Petersburg naar Holland, is, volgens berigt van Reval van den 30sten Junij, te Port Kunda lek binnengeloopen, hebbende vermoedelijk op kalkgrond gestooten.

PENZANCE, 6 Julij. De stoomboot de Maas, kapit. *Verolme*, van Cardiff naar Rotterdam, bij Pendeen gezonken, is gisteren geheel verbrijzeld; stukken van het wrak zijn op strand aangespoeld.

Gepraaid: den 23 Mei, op 21° Z.Br., 38° W.L., *Bus* Voorwaarts, v. Amst. n. Bat.; — 28 Mei, op 4° 27′ N.Br., 21° 56′ W.L., *Piccardt* Vertrouwen, v. Sunderl. n. Singap.; — 6 Junij bij Malaga, *Kleinder* Gruno, v. Triest n. Petersb.; — 9 Junij bij Gibraltar, *Uitermark* Zwaluw, v. Napels n. Batavia; — 22 Junij, op 46° N.Br., 10° W.L., *de Boer* Henriette Maria, v. Lond. n. Port Philip; — ...., op 50° N.Br., 5° W.L., *ten Harmsen* Louise Christina, v. Amst. n. Genua; — 29 Junij, op 50° N.Br., 3° 18′ W.L., *Abrahams Jr.* Azia, v. Amst. n. Bat.; — 4 Julij, bij Douvres, *Puister* Industrie, v. Liverp. n. Petersb.

LAATSTE BERIGTEN.

Binnengekomen.

AMSTERDAM 9 Julij, *Beckering* Attalante, Livorno; *Slik* Magritha, Rostock; — 10 *Visser* Eliza, Suriname; *de Groot* Fosca Helena, Newyork.

HELVOET 9 Julij, *de Ruiter* Klaartje, Sunderl.; *Hazewinkel* Delia, Petersburg.

NANTES 5 Julij, *Oostra* Libra, Triest; — 6 *Molenaar* Maria, Hamburg.

SUNDERLAND 6 Julij, *Wilde* Salvator, Amst.

LONDEN 8 Julij, *Koekoek* Christ. Jastina, Livorno.

BOLDERAA 2 Julij, *Loets* Sara, Amst.

Vertrokken.

AMSTERDAM 10 Julij, *Zijl* Alpha, Arch.

TEXEL 10 Julij, *Takes* Burg. Huidekoper en *Zijlstra* Gouv. van Ewijck, Hull.

BILBAO 4 Julij, *Berg* Eliza, Cardiff.

GRAVESEND 8 Julij, *Martens* Eendragt, Petersb.

DEAL 8 Julij, *Remmers* Edouard Maria, v. Rott. n. Bat.

THISTED 2 Julij, *Bakker* Remda, Engeland.

BOLDERAA 4 Julij, *Ontjes* Johanna Emilie, Frankrijk.

SWINEMUNDE 6 Julij, *Scherpbier* Elsje, Petersb.; *Brouwer* Agina Undina, Koningsb.

WARNEMUNDE 5 Julij, *Teensma* Jacoba, Oostzee.

KROONSTAD 1 Julij, *Vorenkamp* Cornelia Alida, Koppenh.; *Donema* Renske Hooites, Rott.; *Sprik* Alida en *Carst* Elisab. Lollina, Amsterdam.

Zeilklaar.

VENETIE 3 Julij, *de Jonge* Malvina, Rott.

NEWYORK 22 Junij, *Woortman* Antje Brons, Richibucto.

HANDELSBERIGTEN.

GRAANMARKTEN.

GRONINGEN, 10 *Julij.*

TARWE.	GERST.	Zw. Voer 40 ℔ f 3,90
Oude 70 ℔ f	N.W. 1856 52 ℔ f 5,15	- - 42 - - 4,10
N.Oml.1856 66 - 8,00	- 54 - - 5,55	- - 44 - -
- - 68 - - 8,80	- 56 - - 5,95	
- - 70 - - 9,60	Zomer 54 - - 5,35	BOONEN.
- Old. 66 - - 7,75	- 56 - - 5,75	Paardeb. f 7,25,50,75
- - 68 - - 8,55	Knobbe 60 - - 6,10	
- - 70 - - 9,35	- 62 - - 6,50	Gr. Erwt. f
ROGGE.	HAVER.	Graauwe dito f
N. Inl. 60 ℔ f 5,05	N. Dikke 36 ℔ f	
- - 62 - - 5,65	- 38 - - 3,80	ZADEN, ENZ.
- - 64 - - 6,25	- 40 - - 4,05	Koolz. f
- - 66 - - 6,85	- 42 - - 4,30	dito f
Oude 66 - -	- 44 - - 4,55	Zomerzaad f
BOEKWEIT.	- 46 - - 4,75	Aveelzaad f 15 a f 15,25,50
N.Gr.Zd. 60 ℔ f 6,60	- 48 - - 4,95	G. Mosterdz. f
- - 62 - - 7,10	- 50 - - 5,15	Lijnzaad f
- - 64 - - 7,60	N.W.Voer 36 - - 3,60	Dederzaad f
- Zw.- 60 - - 6,45	- - 38 - - 3,80	Gr. Gort f 9,25, a f 10
- - 62 - - 6,95	- - 40 - - 4,00	Parel dito f 13 a f 15
- - 64 - - 7,45	N. Zw. - 36 - - 3,50	Raapolie per vat f $51\frac{1}{2}$
Veen 64 - - 7,35	- - 38 - - 3,70	

De handel in granen was heden over 't geheel van weinig beteekenis en tot genoegzaam vorige prijzen is alleen bij gerijven verkocht. — Aveelzaad weinig aan, en als voren slepend afgaande.

LEEUWARDEN, 10 *Julij.* De aanvoer van granen was heden niet groot, en de stemming veelal lusteloos, ten gevolge der lagere berigten. Tarwe vond tot eene verlaging van ongeveer 25 cent meer kooplust, puike f 10 a f 10,25; knappe f 8,50, f 9,10; ordinaire f 7,75, f 8,15. Rogge als voren alleen aan consumtie, inl. f 7, f 7,30; buitenl. f 7,70, f 8,20. Boekweit tot eene kleine verlaging alleen aan dadelijk benoodigden, Vries. Zand f 9,20,30; Veen f 8,30,35. Wintergerst zeer weinig ter veil en alleen bij kleinigheden te plaatsen, puike f 5,60,90 en ligtere voor fourage f 4,75, f 5,25. Haver mede zeer weinig aan en bij goede kooplust iets hooger verkocht, f 4,40, 4,55; Voer f 3,55, f 3,80.

AMSTERDAM, 10 *Julij.* Tarwe bij gerijven in een doen: 128 ℔ n. witb. Pools. f 413, f 415, f 418, f 420; 129 ℔ dito f 425; 129 ℔ Ibrail f 338. — Rogge flaauw: 119 ℔ Arch. f 239 bij gerijf; 120 ℔ dito f 240 bij partij. — Gerst en Haver zonder handel. — Boekweit f 10 lager afgegeven, met geringen handel: 118 ℔ Nijkerker f 277; 118 ℔ Gelders. f 273; 112 ℔ Holstein f 237.

Koolzaad op 9 vat in Sept., Oct. en Nov. $86\frac{1}{2}$ p. vl. — Lijnzaad ruim prijshoudend: 112 ℔ Odessa f 430. — Raapolie dadelijk en op levering onveranderd: op 6/w. f 53,25; vlieg. f 51,75; Sept. f 50,50— f 50,50 a f 50,25; Oct. f 50,50 a f 50; Nov. en Dec. f 50,25 a f 50. — Lijnolie dadelijk en op levering prijsh.: op 6/w. f 47,25; vlieg. f 46; Sept., Oct., Nov. en Dec. f 45,25 a f 45,50 a f 45,25. — Hennepolie op 6/w. f 51,50; vlieg. f 50. — Raapkoeken f 96 a f 100. — Lijnkoeken f $11\frac{3}{4}$ a f $14\frac{1}{4}$.

LONDEN, 8 *Julij.* De van eergisteren overgeschoten inl. Tarwe ging tot de koersen van dien dag tragelijk van de hand. In vreemde was de omzet tot onveranderde prijzen, van niet veel belang. Overige graanartikelen als voren.

Van den 10den. Granen met weinig toevoer, Tarwe 1 a 2 sh. lager, Zomergraan onveranderd.

BOTERMARKTEN.

LONDEN, 10 *Julij.* Friesche Boter 108 sh., Gron. 86 sh.

VEEMARKTEN.

GRONINGEN, 11 *Julij.* De aanvoer van schapen was gering, met flaauwen handel; varkens insgelijks weinig aan, doch heerschte hierin nog al wat levendigheid.

LONDEN, 10 *Julij.* De aanvoer ter veemarkt bestond uit 990 runderen, 631 kalveren en 11,420 schapen. De stemming was onveranderd, alleen kalveren lager.

EFFECTEN-BEURS.

AMSTERDAM, 10 *Julij.*

Nederl. Werkel. Schuld $2\frac{1}{2}$ pCt. $63\frac{5}{8}$; Dito Dito 3 pCt. 77; Dito Dito 4 pCt. $96\frac{3}{8}$. — BELGIE, bij *Rothschild*, $2\frac{1}{2}$ pCt. $53\frac{1}{4}$. — SPANJE, Onbep. Stukken $1\frac{1}{4}$ pCt. $25\frac{5}{8}$; Dito Binnenl. 6/m. 3 pCt. $38\frac{3}{16}$; Dito Buitenl. 85 £ 3 pCt. $43\frac{1}{4}$. — PORTUGAL, te Londen 3 pCt. $46\frac{1}{4}$; Dito 1856, 3 pCt. $45\frac{1}{4}$. — RUSLAND, bij *Hope* en Co. 1798 en 1816 5 pCt. $105\frac{1}{2}$; Dito te Londen $4\frac{1}{2}$ pCt. $96\frac{5}{8}$; Dito bij *Stieglitz*, 1855, 6de serie, 5 pCt. $99\frac{3}{4}$. — OOSTENRIJK, Metall. 5 pCt. $76\frac{13}{16}$; Dito Dito $2\frac{1}{2}$ pCt. $39\frac{3}{4}$; Dito rente Amsterdam, 1854, 5 pCt. $87\frac{1}{2}$; Dito Nationale Metalliek 5 pCt. $78\frac{7}{16}$. — MEXICO, Onbep. Stukken 3 pCt. $22\frac{1}{16}$.

ADVERTENTIEN.

HUWELIJKS-, GEBOORTE- EN STERFBERIGTEN.

*** Getrouwd:

R. G. SORMANI
en
M. H. HOLTERSHINKEN.

DALEN, 9 Julij 1857.

*** Heden beviel mijne geliefde Echtgenoot, S. M. VAN HEIJNINGEN BOSCH, voorspoedig van eene DOCHTER.

LEEK, 7 Julij 1857.

H. BLANKSTEIN,
Predikant.

Algemeene kennisgeving.

*** Bevallen van eene DOCHTER G. A. G. P. Baronesse VAN HOËVELL, geliefde Echtgenoot van

E. J. DIEST LORGION.

GRONINGEN, 8 Julij 1857.

*** Bevallen van eene DOCHTER ALIDA GIEZEN, Echtgenoot van

ST. MEIHUIZEN.

VEENDAM, 10 Julij 1857.

Eenige kennisgeving.

*** Bevallen van eene welgeschapen DOCHTER S. R. DEELMAN, geliefde Echtgenoot van

D. H. BRUINS,
Scheepskapitein.

ARCHANGEL, 13 Junij 1857.

*** Tot onze innige droefheid overleed heden, zacht en kalm, onze geliefde Moeder en Behuwdmoeder, JOHANNA POELMAN, Wedw. van W. TER VOOR, in den gezegenden ouderdom van 70 jaren en negen maanden.

GRONINGEN, 8 Julij 1857.

H. TER VOOR.
Uit aller naam.

*** Heden overleed mijn geliefde Echtgenoot EPKE JANS BONTEKOE, in den ouderdom van 70 jaren en 4 maanden, mij nalatende uit een gelukkig huwelijk 4 Kinderen. Allen die den Overledene van nabij kenden, zullen onze diepe droefheid billijken.

KALKWIJK, 9 Julij 1857.

M. R. MULDER,
Wedw. BONTEKOE.

*** Tot onze droefheid overleed heden ons geliefd Dochtertje BERENDINA, in den ouderdom van ruim zes maanden.

GRONINGEN, 10 Julij 1856.

B. KUITERT, C.z.
A. KUITERT—MARS.

*** Heden overleed, tot onze innige droefheid, onze geliefde jongste Zuster, MARIA JOHANNA MONICA PICHLER, in den ouderdom van ruim 35 jaren.

GRONINGEN, 10 Julij 1857.

A. J. PICHLER.
Uit aller naam.

Te *Groningen*, bij de Erven C. M. VAN BOLHUIS HOITSE